

Mendelova univerzita v Brně

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Strukturální změny rozvojové pomoci a spolupráce v Latinské
Americe jako důsledek světové hospodářské krize 2008

Diplomová práce

Autor: Bc. Šárka Kroupová

Vedoucí práce: prof. Dr. Ing. Libor Grega

Brno, 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma *Strukturální změny rozvojové pomoci a spolupráce v Latinské Americe jako důsledek světové hospodářské krize 2008* vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně, 1. prosince 2015

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucímu mé diplomové práce prof. Dr. Ing. Liboru Gregovi za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost při konzultacích.

Abstrakt

KROUPOVÁ, Š.: *Strukturální změny rozvojové pomoci a spolupráce v Latinské Americe jako důsledek světové hospodářské krize 2008*. Diplomová práce. Brno, 2015

Tato diplomová práce se zaměřuje na dopady světové hospodářské krize, která začala v roce 2008, na rozvojovou pomoc a spolupráci v Latinské Americe. Zabývá se otázkami vývoje struktury forem spolupráce a podpory na regionální a národní úrovni, konkrétně se zaměřuje na remitence, přímé zahraniční investice a oficiální rozvojovou podporu. Pro zachycení a posouzení těchto strukturálních změn byla využita trendová, shluková a komparativní analýza.

Klíčová slova: remitence, přímé zahraniční investice, oficiální rozvojová podpora, ekonomická krize, Latinská Amerika

Abstract

Kroupová Š.: *Structural changes in development aid and cooperation in Latin America as a consequence of global economic crisis 2008*. Diploma thesis. Brno, 2015

This thesis focuses on the impact of the global economic crisis, which began in 2008, on development aid and cooperation in Latin America. It deals with a development of different types of cooperation and aid at regional and national level, specifically focusing on remittances, foreign direct investment and official development assistance. To capture and assess these structural changes has been used trend, cluster and comparative analysis.

Key words: remittances, foreign direct investment, official development assistance, economic crisis, Latin America

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Cíl práce	7
3	Metodika	8
3.1	Limity	10
4	Teoretická část	11
4.1	Mezinárodní kapitál v rozvojových zemích	11
4.2	Remittance	14
4.3	Finanční a hospodářská krize 2008	17
4.3.1	Dopady krize na rozvojové regiony	18
4.4	Remittance a krize v Latinské Americe.....	20
5	Praktická část	22
5.1	Analyzované území	22
5.2	Vývoj zkoumaných indikátorů v regionu.....	23
5.2.1	Remittance.....	23
5.2.2	Přímé zahraniční investice	24
5.2.3	Oficiální rozvojová podpora.....	25
5.3	Shluková analýza.....	28
5.4	Vizualizace shlukové analýzy	35
5.5	Zhodnocení regionálního vývoje.....	39
5.6	Zhodnocení vývoje u vybraných států.....	44
5.6.1	Mexiko.....	44
5.6.2	Brazílie	45
5.6.3	Chile	47
5.6.4	Argentina.....	48
6	Diskuze.....	50
7	Závěr	54
8	Seznam použité literatury	55
9	Seznam grafů, obrázků a tabulek.....	60
10	Seznam použitých zkratk	61
11	Přílohy.....	62

1 Úvod

Rozvojové země se potýkají s nedostatkem finančního kapitálu a především s jeho nerovnoměrnou alokací. Rozvinutý svět se tedy snaží pomáhat formou mezinárodní spolupráce, která má mnoho podob. Nejedná se však o nevyčerpatelné zásoby, objem a forma financí plynoucích do rozvojových regionů jsou závislé na globálním ekonomickém systému a snaze o překonání náchylnosti rozvojových zemí k vnějším šokům.

Oficiální formou spolupráce se zaměřením na pomoc v rozvoji je oficiální rozvojová podpora, která směřuje do regionů, z nichž jedním je i Latinská Amerika. Významnou formou spolupráce rozvinutých a rozvojových zemí jsou přímé zahraniční investice. Přestože se nejedná o rozvojovou pomoc, je tento typ spolupráce v Latinské Americe velmi důležitým zdrojem příjmů, který následně slouží k sociálnímu i ekonomickému rozvoji a mnohdy tvoří objemově významnější složku, než zmiňovaná rozvojová spolupráce.

Remittance jsou specifickým typem mezinárodní spolupráce a prospívají konkrétním jednotlivcům a zvyšují jejich životní úroveň, čímž podporují možnost jejich kvalitativního osobního rozvoje a přispívají ke snižování chudoby a tedy rozvoji celého státu.

Všechny tyto formy spolupráce jsou ovlivněny výkyvy a stabilitou světového hospodářského systému. Tato práce se tedy snaží osvětlit, jaké dopady v tomto směru zanechala finanční a následná ekonomická krize, která započala v roce 2008 a jak ovlivnila i jiné části světa, než pouze rozvinuté regiony.

2 Cíl práce

Práce mapuje dílčí téma mezinárodní spolupráce, konkrétně se zabývá problematikou různých forem podpory a příjmů rozvojových zemí. Zaměřuje se na země Latinské Ameriky a na finanční prostředky plynoucí do tohoto regionu, co se týče jejich struktury.

Finanční a následná ekonomická krize, která započala v roce 2008, se týkala především rozvinutého světa. Tato práce zkoumá, jaké měla krize důsledky v méně rozvinutých oblastech.

Hlavním cílem práce je posoudit vliv krize¹ na strukturu forem spolupráce a podpory v Latinské Americe na regionální úrovni a národní úrovni.

Pro naplnění cíle práce byly stanoveny tyto hypotézy:

- Hypotéza 1: Důsledkem krize dochází k poklesu remitencí plynoucích do Latinské Ameriky.
- Hypotéza 2: Důsledkem krize v rozvinutém světě dochází ke snaze o tržní diverzifikaci a tedy k nárůstu přímých zahraničních investic v Latinské Americe.
- Hypotéza 3: Důsledkem krize dochází k omezení rozvojové podpory plynoucí do Latinské Ameriky a ke snížení rozsahu tohoto typu spolupráce.

¹ Pokud není konkrétně uvedeno jinak, jako krize je v této práci vždy označena finanční a následná hospodářská krize, která začala v roce 2008.

3 Metodika

V teoretické části práce je využita metoda literární rešerše. Jedná se o české i zahraniční zdroje v anglickém a španělském jazyce. Jsou využity primární a sekundární zdroje, a to literární i elektronické formy.

Praktická část se pracuje s daty ze statistických databází mezinárodních organizací, jedná se především o databázi Světové banky (World Bank, dále jako WB), odborné organizace OSN (UNCTAD - Konference OSN o obchodu a rozvoji nebo UNDP – Rozvojový program OSN), či Hospodářskou komisi OSN pro Latinskou Ameriku a Karibik (dále jako CEPAL). Datová základna byla úplná. Analýza zahrnuje data pro země pevninské Latinské Ameriky, tedy státy Střední a Jižní Ameriky, ve kterých se oficiálně hovoří románským jazykem.² V některých analýzách jsou uvažovány i karibské ostrovní státy.

K naplnění cíle, posoudit vliv krize na strukturu forem spolupráce a podpory v Latinské Americe na regionální i národní úrovni, byla provedena trendová analýza. Podle Artla a Artlové (2009) „*trend odráží dlouhodobé změny v průměrném chování časové řady, respektive obecnou tendenci vývoje zkoumaného jevu za dlouhé období.*“ Hovoří se o trendu rostoucím či klesajícím, strmém či mírném atd. Trendová analýza byla využita se záměrem zjištění tendence vývoje na regionální úrovni.

K naplnění cíle byla dále provedena shluková analýza. Jejím záměrem je podle Minaříka a kol. (2013) zjistit, jakou vnitřní strukturu mají množiny objektů na základě proměnných, které popisují objekty. Cílem analýzy je tedy „*rozdělit množinu objektů do předem neznámého počtu podmnožin – shluků.*“ Tyto nově vzniklé podmnožiny jsou homogenní, avšak jednotky

² V tomto případě se jedná se o španělštinu, portugalštinu a francouzštinu.

patřící k různým shlukům jsou heterogenní. V případě této diplomové práce jsou jednotlivými objekty státy Latinské Ameriky, jedná se o 17 případů:

- Argentina, Bolívie, Brazílie, Ekvádor, Guatemala, Honduras, Chile, Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Nikaragua, Panama, Peru, Salvador, Uruguay a Venezuela.

Pro výsledky shlukové analýzy je charakteristická maximalizace mezishlukové variability a současně minimalizace vnitroshlukové variability.

Bylo využito klasické metody shlukové analýzy – hierarchického aglomerativního shlukování. Minařík a kol. (2013) tuto metodu popisují jako postupné shlukování, přičemž v každém kroku se spojí dva objekty nebo již vytvořené shluky. Na začátku shlukování je v analýze n jednoprvkových shluků, v každém kroku se jejich počet snižuje o jeden, až se ve výsledku spojí n objektů v jeden shluk. Shlukování většinou končí před tímto posledním krokem, je nutné rozpoznat rozumný počet shluků a v tom okamžiku ukončit shlukovací proceduru.

Jedním z aglomerativních postupů určení vzdálenosti je metoda nejvzdálenějšího souseda, která byla využita v této práci. Hebák a kol. (2007) definuje princip metody: „*Kritériem pro spojování shluků je maximum q možných mezishlukových vzdáleností objektů*“. Co se týče míry vzdálenosti objektů, byla využita metrika euklidovské vzdálenosti. Jedná se o druhou odmocninu součtu čtverců souřadnicových rozdílů:

$$\sqrt{(x_1 - x_2)^2 + (y_1 - y_2)^2}.$$

Pro zkoumání vývoje a změn struktury a rozsahu forem spolupráce v regionu byly analyzovány následující indikátory, které jsou proměnnými v analytické části:

- remittance – čisté příchozí remittance (v amerických dolarech),

- přímé zahraniční investice (FDI) - čisté příchozí přímé zahraniční investice (v amerických dolarech),
- oficiální rozvojová podpora (ODA) - obdržená čistá oficiální rozvojová podpora (v amerických dolarech).

Dokumentaci postupu shlukování znázorňuje stromový diagram, tzv. dendrogram. Podle Řezankové a kol. (2009) jsou dvě varianty tohoto grafu, horizontální a vertikální. V této práci jsou využity horizontální dendrogramy s objekty vyneseny na ose Y. Shluková analýza a její grafické znázornění jsou zpracovány v programovém systému Statistica. Výsledky jsou zaneseny také do mapových grafů, tzv. kartogramů.

Pro potvrzení či vyvrácení hypotéz byla provedena komparace jednotlivých složek spolupráce pro celý region a také individuálně pro jednotlivé státy. Výsledky pro regionální úroveň a vybrané státy jsou graficky zpracovány a okomentovány.

3.1 Limity

Při rešeršní práci, sběru informací a získávání dat autorka pracuje se zahraničními zdroji. Jedná se o vlastní překlady a interpretace autorky, je si vědoma možných nedokonalostí v překladu z anglického a španělského jazyka.

Sběr dat z různých mezinárodních databází se potýká s možným problémem nekompatibility a rozdílných hodnot způsobených jinými metodami získávání dat. S tímto limitem se potýkají mnozí autoři, kteří zpracovávají aktuální témata rozvojové problematiky.

Při určení vzdálenosti ve shlukové analýze byla zvolena metoda nejbližšího souseda, u níž je tendence ke tvorbě kompaktních shluků, nikoliv příliš velkých. Výhodou je ale podle Hebáka a kol. (2013), že odpadá problém nežádoucího řetězového efektu.

4 Teoretická část

4.1 Mezinárodní kapitál v rozvojových zemích

Kapitál představuje širokou škálu, jelikož se může jednat o kapitál sociální, kulturní, finanční nebo také lidský. Důležitost kapitálu v rozvojových zemích se věnuje mnohou autorů, a to především kapitálu lidského a finančního. Tato část práce se zaměřuje pouze na problematiku finančního kapitálu a jeho význam pro rozvojové země.

Primárním problémem rozvojových zemí je podle Adamcové a kol. (2009) jak a kde nalézt zdroje pro vznik a následnou kumulaci kapitálu. Nízká míra vnitřních úspor státu nemůže zaručit vysokou míru investic, které obecně představují nový kapitál. Takto vzniklá mezera ve zdrojích se často překonává právě pomocí vnějších zdrojů.

Todaro a Smith (2011) vymezují pro mezinárodní toky finančních prostředků tři formy:

1. Soukromé přímé zahraniční a portfoliové investice
2. Remitence z výdělků mezinárodních migrantů
3. Veřejná a soukromá rozvojová podpora

Prvními zmíněnými jsou přímé zahraniční investice. Podle UNCTAD (2015) se jedná se o investice do jiné země, záměrem je nejen získání podílu na akciích, ale také na rozhodovacích procesech. Může se jednat o investice do nových aktiv, tzv. greenfieldy, o investice do restrukturalizace, tzv. brownfieldy, nebo o akvizice a fúze.

Důsledkem globalizace dochází k růstu nadnárodních korporací a soukromých přímých zahraničních investic. V rozvojovém světě je nárůst velmi rychlý, ale také nestálý, většina toků FDI s stále probíhá mezi rozvinutými státy. Přesto se podle Todara a Smithe (2011) FDI staly největším zdrojem zahraničních fondů plynoucích do rozvojových zemí.

Nejedná se pouze o toky směřující z rozvinutých států, zvyšuje se i důležitost obchodů probíhajících navzájem mezi rozvojovými státy.³ Při srovnání finančního objemu FDI na obyvatele se podle Adamcové a kol. (2009) ukazuje, že v rozvojových zemích v roce 2007 připadlo per capita 93 USD, v zemích rozvinutých to činilo 1235 USD, ve státech v procesu transformace 285 USD.

Z přítomnosti nadnárodních korporací a zahraničních investic v rozvojových zemích plynou zároveň výhody i nevýhody. Mezi tradiční ekonomické argumenty podporující investice patří podle Todara a Smithe (2011) doplňování úspor, zahraniční výměna, příjmy a management překonání mezer ve zdrojích. Protiargumentem přímých zahraničních investic je kontraproduktivní rozšiřování finanční propasti. Adamcová a kol. (2009) v tomto případě poukazuje na odvod zisků zpět do země mateřské společnosti, neboli repatriaci zisků, čímž dochází k prohlubování této propasti.

Mello (1997) poukazuje na další nevýhody plynoucí z přítomnosti MNCs a FDI, kromě ekonomické sféry, a to v oblasti problematiky lidských práv a životního prostředí. Za pozitiva považuje tvorbu pracovních míst, transfer technologií a know-how. Tím dochází k zdokonalování lidských zdrojů, narůstá tedy potenciál osobního rozvoje a kvalita lidského kapitálu. Adamcová a kol. (2009) se shoduje na výhodě přenosu know-how a dále vidí pozitiva přímých zahraničních investic v greenfieldech, produkujících nové výrobní kapacity. Za negativa naopak považuje právě investice nevytvářející nové výrobní kapacity, čímž se prohlubují regionální disparity.

Oproti investicím je položkou mnohem méně zastoupenou v mezinárodním toku kapitálu rozvojová podpora. Jedná se o silně diskutované téma, jelikož

³ Todaro a Smith (2011) hovoří o tzv. South-South trade, tedy obchodu na ose jih-jih

existují autoři, kteří vyzdvihují tento typ spolupráce jako jediný způsob podpory udržitelného rozvoje, zatímco další oponují neefektivitou a vytvářením nových forem závislosti rozvojových států na rozvinutých.

Rozvojová pomoc je nekomerční kapitál poskytovaný za výhodnějších podmínek, než je běžné. DAC/OECD (2015) definuje oficiální rozvojovou podporu ODA, jako toky, které proudí do států a teritorií na seznamu příjemců ODA a do multilaterálních institucí. Musejí plnit následující kritéria:

- jsou poskytovány oficiálními agenturami, včetně států a lokálních vlád, nebo jejich výkonnými orgány,
- každá transakce je:
 - o poskytována s hlavním cílem podpory hospodářského rozvoje a blahobytu v rozvojových zemích,
 - o má koncesionální charakter a obsahuje grantovou položku v minimálním podílu 25 %.

Mezi dárce s nejvyšším objemem poskytnutých finančních prostředků patří podle DAC/OECD (2015) Evropská unie, USA, Velká Británie, Německo, Japonsko a Francie. Podle podílu na HDP státu se na prvních příčkách umisťuje Norsko, Švédsko, Lucembursko, Dánsko a Velká Británie.

Motivy poskytování rozvojové pomoci jsou různé, stejně jako názory na její efektivitu. Podle Adamcová a kol. (2009) se jedná především o strategické motivy, tedy historicky podmíněné a koloniální, a nestrategické, tedy altruistické. Mezi typy rozvojové podpory patří podle DAC/OECD (2015) grantová pomoc zahrnující technickou, potravinovou a finanční pomoc, podporu neziskových organizací a odpuštění dluhů. Mezi nigrantovou patří především půjčky.

Dochází ke změnám v poskytování rozvojové podpory, mění se její objem a směry toku pomoci. OSN (2015) stanovila mezinárodně uznaný cíl k poskytování 0,7 % HNP národních vlád k rozvojové pomoci. Todaro a Smith (2011) poukazují na fakt, že minimum států naplňuje tento cíl.

Dochází také ke změnám cílů rozvojové spolupráce. Po Miléniové deklaraci, která stanovila Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs) pro období 2000 - 2015, se nyní plánuje a představuje nový program rozvoje pro následujících patnáct let. OSN (2015) prezentuje novou agendu 17 cílů, tzv. Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, SDGs), které by měly být naplněny do roku 2030.

4.2 Remittance

Důležitost remitencí pro rozvojové země jako finanční zdroj narůstá, dávno překonal objem remitencí objem oficiální rozvojové podpory. V současnosti jsou tedy spolu s přímými zahraničními investicemi hlavní přeshraniční formou kapitálového toku, která se podílí na podpoře rozvoje méně rozvinutých regionů. S tímto typem spolupráce se však pojí problém přesného měření objemu a toků, jelikož se ne vždy dají přesně vysledovat, v důsledku využití neoficiálních cest.

Pojem remittance se týká finančních transferů, spolu s transferem zboží, od migrantů žijících v zahraničí. Tyto transfery probíhají kromě elektronických převodů také na základě šeků, osobních předávek kurýrem či ve formě naturálií. Stojanov (2008) rozděluje remittance na remittance pracovníků, zaměstnanecké kompenzace a migrační transfery. První kategorie se vztahuje na pracovníky, kteří zůstávají v zahraničí rok nebo déle, druhá kategorie naopak pracovníky, kteří stráví v zahraničí maximálně rok. Třetí kategorie zahrnuje transfery zboží a peněz spojených s přeshraniční migrací.

Carling (2005) navrhuje dělení remitencí podle příjemců a odesílatelů:

1. osobní vklady a investice – finance určené pro soukromé použití, migranti sami určují jejich užití
2. transfery v rámci rodiny – slouží rodinným příslušníkům v domovské zemi migranta, o užití rozhodují příjemci
3. charitativní transfery
4. kolektivní rozvojové transfery – slouží ke komunitnímu rozvoji v zemi původu migranta
5. povinné vládní odvody a daně
6. důchody a transfery podporující sociální zabezpečení

Důležitým faktorem pro principiální fungování remitencí je motivace je zasílat. Podle Adamcové a kol. (2009) je zde velká výhoda, oproti jiným způsobům vnějšího soukromého financování, ve stabilitě a větší nezávislosti na problémech a krizích. Vývoj jejich toků je závislý spíše na hospodářském cyklu v hostitelské zemi než v zemi původu migranta.

Ellis (2003) nastiňuje způsoby, jakými mohou remitence pozitivně ovlivnit domácnosti a přispět ke snížení chodoby, převážně ve venkovských oblastech. Jedná se o investice do půdy (včetně jejího zkvalitnění a obnovení degradované půdy), nákup zemědělských vstupů se záměrem lepších procesů a vyšších výnosů a investice do zemědělských strojů a zařízení. Dále skrze investice do vzdělání se záměrem lepších vyhlídek pro další generace a investicí do majetku, jež bude pomáhat generovat zisk mimo zemědělský sektor.

Fajnzylber a López (2008) zkoumají dopady remitencí na rozvoj v Latinské Americe, podle autorů domácnosti přijímající remitence více investují do lékařské péče a vzdělání, tento typ příjmu výrazně investují do rozvoje lidského kapitálu, oproti jiným typům příjmů. S tímto se ztotožňuje také Adamcová a kol. (2009), remitence mají vliv na dlouhodobé formování

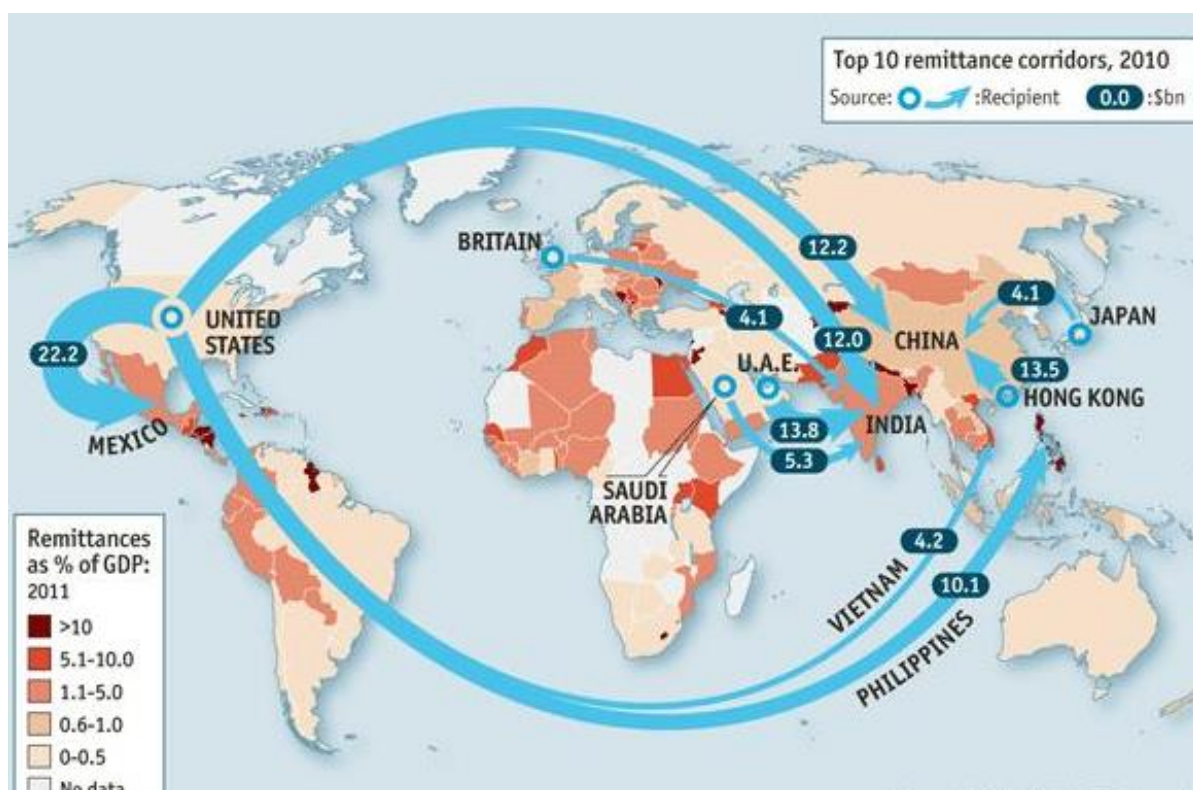
lidského kapitálu, některé z nich jsou využity také investičně, ale stále se většina využívá na pokrytí základních potřeb, či splacení dluhů nebo věna.

Snížení chudoby, nerovnosti, zlepšení životních a hygienických podmínek a přístupu ke zdravotní péči a vzdělání, to jsou hlavní sociálně ekonomické dopady užití remitencí. Mikroekonomický dopad je zjevný, domácnosti mají vyšší příjem a disponují úsporami, jež mají multiplikační efekt, podle Adamcové (2009) je tím vyšší, čím větší část je vynaložená na domácí produkty a služby na úkor zahraničních. Makroekonomicky se dá podle Fajnzybera a Lópeze (2008) hovořit o projevech ovlivňujících měnový kurz, úrokovou míru či ekonomický růst.

V rozvíjejících se regionech spadá Latinská Amerika v příjmu remitencí na 3. místo, mezi světové příjemce remitencí v regionu patří Mexiko, které je hned za Indií a Čínou. Hlavní světové toky remitencí, jejich příjemci a zasílatelé jsou demonstrovány na obrázku č. 1. Převážně lze sledovat toky z USA (do Mexika, Číny, Indie, na Filipíny atd.). Dále z Británie, Japonska, Hong Kongu, Saudské Arábie a Spojených arabských emirátů.

Hlavním tokem remitencí do Latinské Ameriky je směr z USA do Mexika a také do dalších středoamerických států jako Honduras, Guatemala či Salvador. Důvodem je zde silně využívaný migrační koridor jih – sever, tedy ze Střední Ameriky směrem do USA. U jihoamerických států jsou hlavním tokem remittance plynoucí do Kolumbie a Brazílie.

Obrázek 1: Světové toky remitencí (miliardy USD), 2010

Zdroj: IMF, 2015

4.3 Finanční a hospodářská krize 2008

Po začátku nového tisíciletí se americký trh začal propadat do recese a reakcí hypotečních bank bylo snížit úrokové sazby, čímž došlo k oživení realitního trhu a poskytování hypoték i pro méně bonitní klienty. Jakmile však došlo k oslabení tempa růstu cen nemovitostí a navyšování úrokových sazeb, majitelé ztraceli schopnost splácet a rostla zadluženost nemovitostí. Bankrot hypotečních agentur byl následován kolapsem investičních bank a americká hypoteční a finanční krize začala přerůstat v krizi globální ekonomiky, jak uvádějí Obstfeld a Rogoff (2009).

Důsledkem problémů finančního sektoru se podle Abreu a kol. (2009) dostaly do nejistoty firmy, jež potřebují pojištění objednávek pro dodavatele, což je donutilo k omezení či ukončení výroby nebo prodeje. Tyto okolnosti byly podpořeny poptávkovou stranou. Domácnosti omezily svoji spotřebu

na úkor úspor, jež kompenzovaly pokles hodnoty jejich finančních aktiv či nemovitostí a odpovídaly rostoucí obavě z nezaměstnanosti.

Časový horizont krize a rozdělení na fáze nabízí Tyson a kol. (2014):

- období před krizí (pre-crisis): 2003 – 2007,
- období akutní krize (acute crisis): 2008 – 2009,
- období po krizi (post-crisis): 2010 – 2013.

4.3.1 Dopady krize na rozvojové regiony

Krize započala v oblasti Severní Ameriky a přesunula se velmi rychle do Evropy, méně se však diskutuje, jak krize zasáhla rozvojové regiony. Přenosem finanční krize do ekonomik rozvojových států jsou podle Adamcové a kol. (2009) náchylné ty země, kde je liberalizovaný kapitálový trh, fixovaný národní kurz a zhoršující se platební bilance.

Podle Naudé (2009) existují tři hlavní kanály, skrze které lze krizi přenést do rozvojového světa:

- bankovní selhání a snížení úvěrů,
- snížení zisků z exportu,
- snížení finančních toků.

O první variantě přenosu hovoří Gurtner (2010), globální banky měly možnost udělit méně úvěrů v rozvojových zemích a v prvních devíti měsících roku 2008 zažily některé státy velký kapitálový odliv. Z Latinské Ameriky se jedná o Argentinu (20 miliard USD), Brazílii (13 miliard USD), Mexiko a Venezuelu (každý stát 19 miliard USD).

Poklesem poptávky v rozvinutých zemích došlo ke snížení objemu i cen vývozu z rozvojových zemí. Pokles v produkci a zaměstnanosti v exportních odvětvích rozvojových a transformujících se zemí vedl k přenosu do dalších odvětví a tím pádem dochází k poklesu výkonnosti celého hospodářství, uvádí Abreu a kol. (2009). Přenos skrze obchodní struktury zkoumá

i Gurtner (2010), který ukazuje na příkladu Mexika, že čím vyšší je flexibilita vývozních cen, tím větší je dopad krize na exporty méně rozvinutého státu vyvážející do největších světových ekonomik.

Dopady krize na finanční toky Naudé (2009) hodnotí relativně pozitivně, předpokládá stagnaci či minimální úpadek úrovně finančních toků do rozvojových regionů, jež zahrnují také remitence, investice a rozvojovou pomoc. Gurtner (2010) poukazuje na hrobu stagnace či poklesu ODA, nicméně připouští, že se členské státy OECD současně shodly na navýšení podpory, čímž by tento efekt mohl být minimalizován.

Mezinárodní studie Zahraničního rozvojového institutu (ODI, 2009) trvá, že přímé zahraniční investice nejsou pružnější a odolnější v krizi než jiné finanční toky. Přímé zahraniční investice v roce 2008 poklesly celosvětově, Todaro a Smith (2011) však uvádějí, že předtím než v roce 2009 spadly o 24 %, dosáhly v rozvojových regionech svého maxima. Následně začalo jejich obnovení. Tranzitní ekonomiky zaznamenaly mezi rokem 2008 a 2009 mírný růst a stagnaci. Globálně nastal 19% pokles FDI v roce 2008 a následně ještě dodatečný pokles v roce 2009 o 37 %.

Tyson a kol. (2014) zkoumá trendy kapitálových toků do rozvojových zemí v období po krizi. V době akutní krize došlo k jejich poklesu, ale v období po krizi se soukromé kapitálové toky rychle obnovily, procentuálně se směřování v rámci rozvojových regionů soustředilo vždy na tahouny regionů, v případě Latinské Ameriky se jedná o Brazílii.

Změny ve vazbách rozvinutého a rozvojového světa mohou být popohnané kupředu právě hospodářskou krizí. O okolnostech změny v obchodním vztahu rozvinutého a rozvojového světa hovoří již v počátcích krize Akin a Kose (2007). Důležitost posilování vztahu mezi rozvojovými zeměmi v době po krizi zdůrazňuje také WB (2014), hovoří o roli kooperace nejen na poli obchodu, ale také při výměně know-how.

4.4 Remittance a krize v Latinské Americe

Dopady remitencí na ekonomiky států a jejich občany jsou zmíněny výše. Pro země Latinské Ameriky a Karibiku Orozco a kol. (2006) vytvořil kategorie podle vlivu remitencí na ekonomické ukazatele a jejich podílu na HDP státu:

- silný dopad remitencí na ekonomiku,
 - Bolívie, Ekvádor, Honduras, Guatemala, Mexiko, Nikaragua, Salvador
- střední dopad remitencí na ekonomiku,
 - Brazílie, Kolumbie, Kostarika, Paraguay, Peru
- minimální dopad remitencí na ekonomiku.
 - Panama, Venezuela

Remittance podle Ratha (2013) narůstají vždy, když nastává pokles na finančních trzích. Historicky směřovaly k růstu v dobách hospodářských propadů, i politických krizí či přírodních katastrof. Důvodem je snaha migrantů žijících v zahraničí posílat více peněz, aby pomohli překonat kritické období a pokrýt zvýšenou nutnost. UNCTAD (2011) potvrzuje toto tvrzení, remittance zasílané do rozvojových zemí v roce 2008 stouply, i přes slabost trhu práce v rozvinutých regionech.

Dopadem krize v Latinské Americe byl podle Cohna, Barrery a Cuddingtona (2013) naopak mírný pokles v remitencích, který se u některých států rychle vyrovnal, často následovalo navázání na růst. Obecně remittance po krizi vzrostly ve Střední Americe a Karibiku, poklesly v Mexiku a Jižní Americe. Za region Latinské Ameriky byla v mezinárodní studii zkoumaná ODI (2009) Bolívie, došlo se k závěru, že remittance zpomalily svůj růst či začaly v době akutní krize mírně klesat.

Důvodem zpomalení růstu či poklesu v příchozích remitencích je podle Martína (2010) růst nezaměstnanosti, a to především v USA a Španělsku.

Španělsko mělo ve čtvrtém kvartálu roku 2009 míru nezaměstnanosti na hodnotě 19 %, pro zahraniční residenty pobývajících ve Španělsku dokonce téměř 30 %.

Migranti byli tedy prvními oběťmi zhoršení ekonomických podmínek ve vyspělých zemích, což přímo ovlivnilo tok finančních prostředků a tím přispělo k přenosu krize do Latinské Ameriky. Tím může být ovlivněna kvalita lidského kapitálu, jelikož jak zmiňuje Fajnzylber a López (2008), remitence jsou v Latinské Americe nejčastěji investovány do vzdělání a lepší lékařské péče, což jsou základní předpoklady rozvoje lidského kapitálu.

Lze vidět, že názory odborníků na tuto problematiku se různí, jelikož se jedná o velmi komplexní a aktuální téma, jež záleží na zkoumaném regionu, dané fázi krize i specifických sociálně-ekonomických podmínkách konkrétních států.

5 Praktická část

5.1 Analyzované území

Historicky se jedná o dřívější kolonie evropských států, které získaly nezávislost velmi brzy. Dekolonizace Střední a Jižní Ameriky probíhala již ve 20. letech 19. století. Oproti Asii či Africe měly tedy tyto země více času na samostatný rozvoj a nyní je Latinská Amerika nejrozvinutějším regionem rozvojového světa. Představuje také výjimku, co se týče vnějšího financování u rozvojových zemí, jelikož v 70. letech zde existovalo období financování soukromými bankovními půjčkami.

Jedná se o rozsáhlou oblast, spíše než regionální přístup, se vlastně jedná o přístup kontinentální. Jsou zde země WTO i nejchudší země světa, oblast střední Ameriky a Karibiku je ekonomicky slabší. Rozvojová pomoc do regionu tedy jen nepřichází, v některých případech již dochází k obratu finančních toků. Například Brazílie stále více investuje v Evropě. Specifické vztahy s regionem má Španělsko, které bylo jedním z hlavních kolonizátorů a hraje tedy roli prostředníka mezi Evropou a Latinskou Amerikou.⁴ Evropská unie je jedním z nejdůležitějších obchodních a investičních partnerů regionu, slouží také jako modelový příklad integrace.

Důležitost Latinské Ameriky pro svět v globálním prostředí se mění, klesá asymetrické postavení, které měl region v minulosti. Narůstá zde prostor pro zahraniční přítomnost a vliv, jako obchodní či investiční příležitosti. Jedná se také o zdrojově významnou oblast s vysokým potenciálem. V budoucí dekádě Latinská Amerika pravděpodobně poroste rychleji než Evropa. Některé státy mají potenciál hrát globálně důležitou roli.

⁴ Politika Evropské unie vůči Latinské Americe byla vytvořena speciálně po vstupu Španělska do EU.

5.2 Vývoj zkoumaných indikátorů v regionu

5.2.1 Remittance

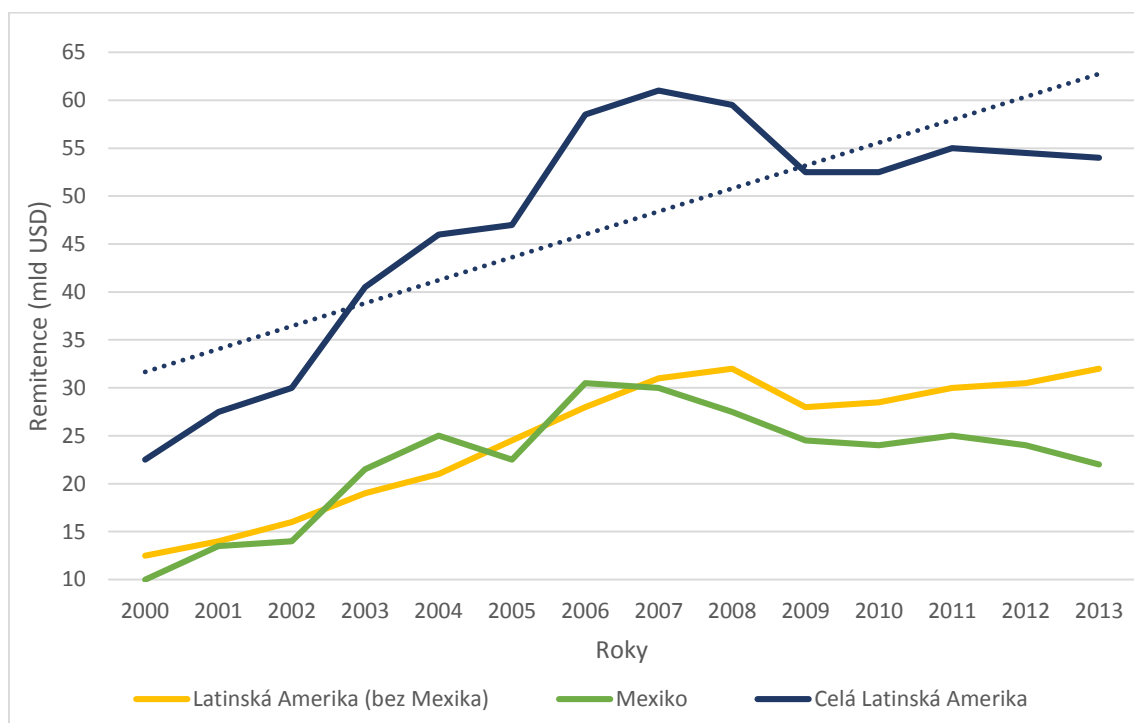
Zdrojem remitencí plynoucích do zkoumaného regionu jsou pochopitelně především USA a dále Španělsko⁵. Podle Cohna, Barrery a Cuddingtona (2013) má největší podíl na remitencích do Latinské Ameriky (po vyřazení Mexika) právě USA, odkud přichází 78%. Ze Španělska je to 8% a z Kanady 1%, zbylá část pochází z různých států světa.

Vývoj příchozího toku remitencí do regionu Latinské Ameriky a Karibiku je demonstrován na grafu č1. Je zde provedena trendová analýza, která ukazuje, že od nového tisíciletí je trend stále rostoucí. Přestože kolem roku 2004 se růst zpomaluje, od roku 2006 opět strmě roste příliv finančních prostředků emigrantů zpět do domovských států. Mezi lety 2007 a 2008 dosahují hodnoty vrcholu, až 61 miliard amerických dolarů. V průběhu krize dochází ke snížení tohoto typu podpory do regionu a následně jen k mírnému růstu.

Záměrně je zde modelován vývoj regionu také bez hodnot Mexika, a to z důvodu extrémního objemu remitencí, které tvoří přibližně stejný podíl, jako celý zbytek latinskoamerického regionu. Paradoxně je však právě Mexiko jedním ze států, kde se zatím objem remitencí nevrátil na původní hodnoty a naopak klesá. Spolu s ním se podle Cohna, Barrery a Cuddingtona (2013) jedná také o Kolumbii, Ekvádor, Argentinu a Kostariku. U Mexika je to převážně způsobeno vysokým procentem mexické populace žijící v USA, kde došlo ke značné hospodářské recesi. Mezi státy, které zaznamenaly propad, avšak následný růst patří Bolívie a státy Střední Ameriky (Guatemala, Honduras, Salvador). Poslední skupinou jsou státy, které vykazují neustálý růst i přes krizové období, jedná se o Peru, Nikaraguu a Paraguay.

⁵ Silným pull faktorem hovořícím pro migraci do USA je vidina výrazného zlepšení ekonomické situace, pro Španělsko je to absence jazykové bariéry a tedy i určitého typu vyčlenění.

Graf 1: Trendová analýza remitencí plynoucích do Latinské Ameriky a Karibiku v letech 2000 - 2013

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

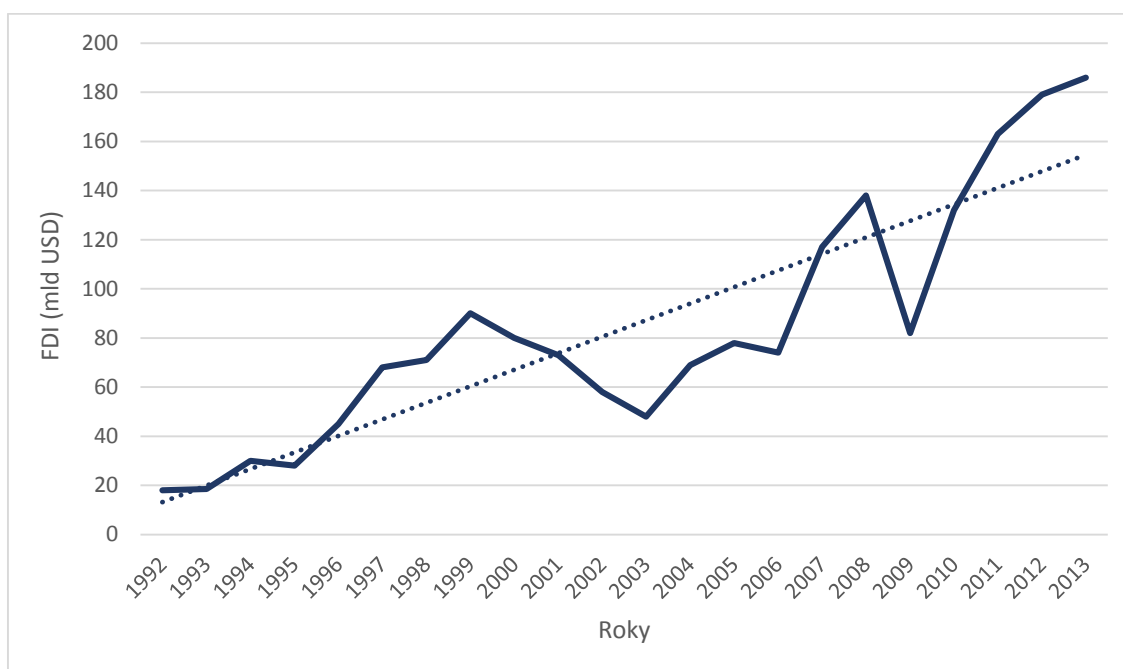
5.2.2 Přímé zahraniční investice

Vývoj přímých zahraničních investic směřujících do latinskoamerického regionu demonstruje graf č. 2 a byl zaznamenán výrazný nárůst, především v období od roku 1995 do přelomu nového tisíciletí. Podle Hospodářské komise OSN pro Latinskou Ameriku a Karibik (CEPAL, 2012) je to dáno především tím, že obecně v regionu došlo k privatizaci státem vlastněných aktiv a mnoho sektorů se otevřelo zahraničním investicím. Dalším faktorem je navýšení profitability investic, která je výsledkem procesu stabilního hospodářského růstu v nejvýznamnějších ekonomikách regionu a vysoké ceny vývozních komodit regionu.

Propad nastal v okamžiku počátků krize v letech 2008 – 2009, následně opět dochází k přílivu zahraničního kapitálu do Latinské Ameriky a Karibiku, V roce 2014 tato tendence začíná mírně klesat, podle Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD, 2015) do regionu směřovalo 160 miliard

amerických dolarů, což znamená více než 14% pokles oproti předchozímu roku. Nejčastějšími cílovými latinskoamerickými zeměmi pro zahraniční investory byly v roce 2014 podle UNCTAD (2015) Brazílie, Chile, Mexiko, Kolumbie a Peru. Z nich byl u všech zaznamenán propad oproti předchozímu roku, což lze připisovat změnám komoditních cen a přeshraničním fúzím. Kromě Chile, u něho byl pozorován přírůstek o 33 % u hodnoty přímých zahraničních investic pro rok 2014.

Graf 2: Trendová analýza přímých zahraničních investic směřujících do Latinské Ameriky a Karibiku v letech 1990 - 2013

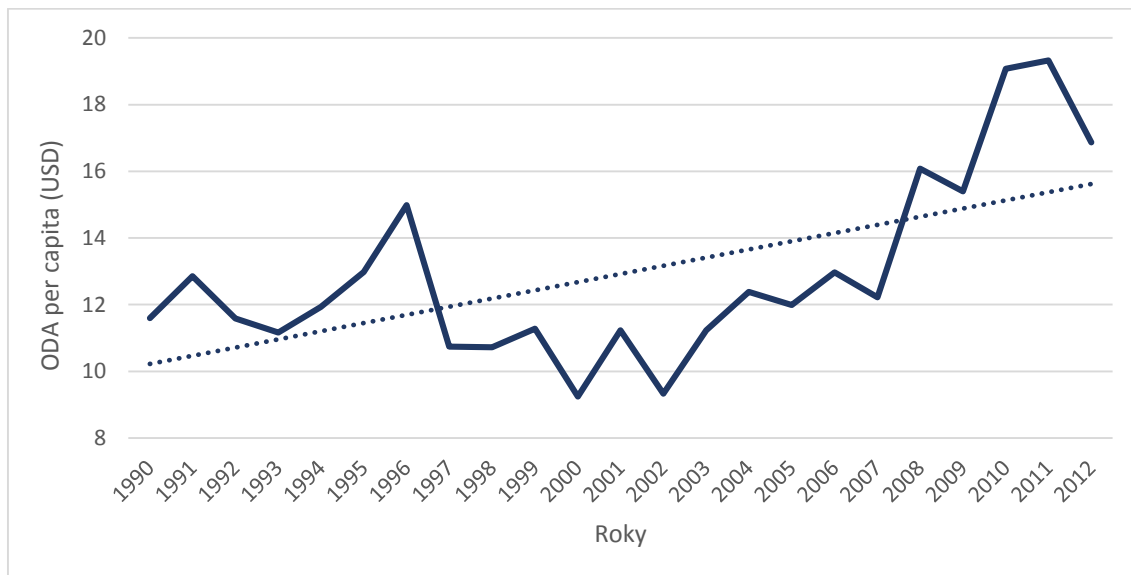
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat UNCTAD

5.2.3 Oficiální rozvojová podpora

Oficiální rozvojová podpora přijímaná Latinskou Amerikou a Karibikem již od 60. let 20. století stále roste, což je dáno také šířením osvěty o méně rozvinutých regionech světa. Nejedná o region, kam by směřovalo nejvíce financí na podporu rozvoje, tím je podle CEPAL (2007) Subsaharská Afrika. Přestože byly od 90. let zaznamenány propady, trend přijaté oficiální

rozvojové podpory je zřetelně stoupající, viz graf č. 3. Trend byl zkoumán v hodnotách per capita⁶, což pro regionální výzkum nezpůsobuje překážku⁷.

Graf 3: Trendová analýza oficiální rozvojové podpory směřující do Latinské Ameriky v letech 1990 - 2012

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

V roce 1996 se hodnota ODA per capita dostala na téměř 15 USD. Roky 2000 a 2002 se oproti tomu vyznačují poklesem toku financí ve formě oficiální rozvojové spolupráce do regionu, hodnota byla jen lehce nad 9 USD per capita. Mezi lety 1997 a 2007 se ODA držela relativně nízko, v roce 2008 poprvé hodnoty překročily i hranici z roku 1996 a bylo dosaženo 16 USD per capita. Poté byl zaznamenán pokles v roce 2009, tedy v roce, kdy důsledky krize začaly dopadat na ekonomiky států. Podle WB (2015) celkový objem směřující do Latinské Ameriky a Karibiku klesnul z 9,4 miliard USD v roce 2008 na 9 miliard USD o rok později. V počátcích krize v rozvinutém světě tedy došlo tedy k mírnému omezení podpory směřující do regionu.

⁶ Neboli jaký finanční obnos má vláda k dispozici z celkové hodnoty ODA na jednotlivce.

⁷ Nejedná se o mezinárodní komparaci, a tak slouží k lepší představě o reálné hodnotě ODA v konkrétní zemi.

Avšak od roku 2010 tato forma spolupráce v regionu opět vzrůstala. Podle WB (2015) dosáhly v roce 2011 hodnoty ODA svého prozatímního maxima v regionu, a to 11,6 miliardy USD. Rok 2012 a 2013 se vyznačují mírným poklesem.

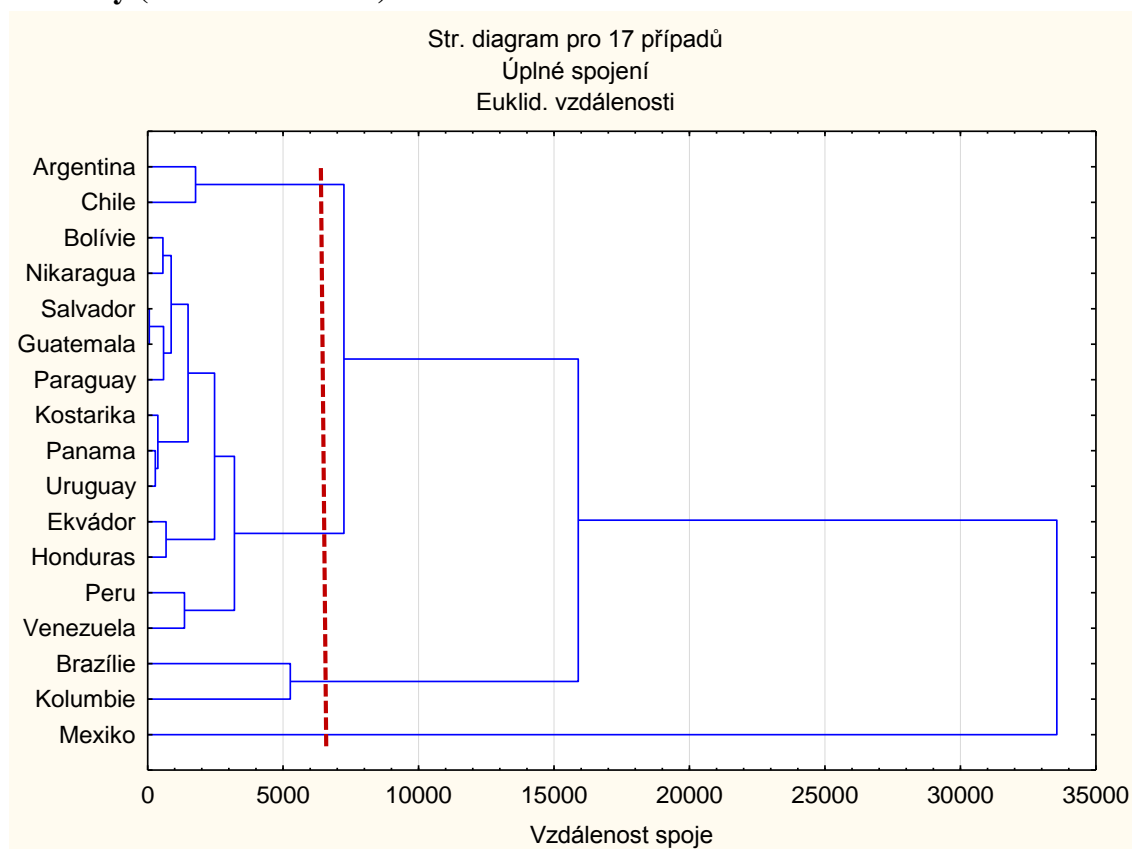
V kontextu Miléniové deklarace je tedy zjevné, že od počátku nového tisíciletí byla tato forma spolupráce více popularizována, podobně jako celkově téma udržitelného rozvoje.

5.3 Shluková analýza

Pro naplnění cíle práce, posouzení vlivu krize na formy podpory, byla provedena shluková analýza, se záměrem vytvoření skupin států s podobnými důsledky. Shluková analýza byla provedena ze sesbíraných a seříděných dat pro vybrané indikátory, které mapují finanční zdroje plynoucí do zkoumané lokality. Pracovalo se s třemi proměnnými a sedmnácti případy. Byly vytvořeny dendrogramy, na základě kterých lze pozorovat vznik shluků s podobnými hodnotami dat u zkoumaných zemí.

V grafu č. 4 jsou znázorněny státy regionu Latinské Ameriky ve shlucích, jež vznikly v důsledku malé či velké blízkosti dat pro rok 2005. Červená čerchovaná čára rozděluje graf v místě, kde došlo k ukončení shlukování, lze tedy pozorovat čtyři shluky. Ty jsou pro názornost uspořádány v tabulce č. 1.

Graf 4: Dendrogram remitencí, FDI a ODA v roce 2005 pro země Latinské Ameriky (v milionech USD)

Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica

První shluk je charakteristický příjmem relativně malého objemu finančních prostředků z oficiální rozvojové spolupráce a především výrazně nižším přílivem remitencí než je v regionu běžné. Naopak přímé zahraniční investice plynoucí do zemí prvního shluku jsou dost vysoké. Jedná se o Argentinu a Chile, což jsou jedny z nejrozvinutějších zemí Latinské Ameriky a tomu zjevně odpovídají i analyzovaná data, která mají značnou souvislost právě s ekonomickým rozvojem. Průměrný příjem remitencí v roce 2005 v zemích prvního shluku byl 222,6 milionu dolarů, oficiální rozvojová spolupráce představovala průměrně příjem v hodnotě 132 milionů dolarů a přímé zahraniční investice 6124,5 milionu dolarů.

Tabulka 1: Výsledné shluky pro rok 2005 (v milionech USD)

Shluky	Státy	Průměrné remitence	Průměrné FDI	Průměrné ODA
1.	Argentina, Chile	222,6	6124,5	131,8
2.	Bolívie, Nikaragua, Salvador, Guatemala, Paraguay, Kostarika, Panama, Uruguay, Ekvádor, Honduras, Peru, Venezuela	637	852,7	231,7
3.	Brazílie, Kolumbie	3075,5	12847,7	431,8
4.	Mexiko	22741,8	24740,7	180,5

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

Druhý shluk je tvořen převážně menšími, méně rozvinutými a ekonomicky slabšími státy. Průměrné remitence plynoucí do těchto zemí v roce 2005 byly 637 milionů dolarů, přímé zahraniční investice průměrně 852,7 milionu dolarů a oficiální rozvojová spolupráce 231,7 milionu dolarů. Jedná se o státy střední Ameriky (Nikaragua, Salvador, Guatemala, Kostarika, Panama, Honduras) a Bolívii, Paraguay, Uruguay, Ekvádor, Peru a Venezuelu. Z dendrogramu vyplývá, že v rámci shluku by se daly specifikovat i nižší úrovně shlukování, jelikož některé ze zemí vykazují velkou blízkost dat.

Třetí shluk je charakteristický vysokým příjmem remitencí i oficiální rozvojové spolupráce, průměrné hodnoty shluku jsou 3075,5 milionu dolarů a téměř 432 milionů dolarů. Také příjem zahraničních investic do zemí shluku č. 3, Brazílie a Kolumbie, jsou dost vysoké.

Shluk č. 4 je tvořen jediným státem, Mexikem. Důvodem je výrazná vzdálenost dat od ostatních případů. Tok remitencí do země v roce 2005 byl 22,7 miliard dolarů, u přímých zahraničních investic dokonce 24,7 miliard dolarů. Naopak oficiální rozvojová spolupráce představovala jednu z nejnižších ve zkoumané oblasti, 180 milionů dolarů.

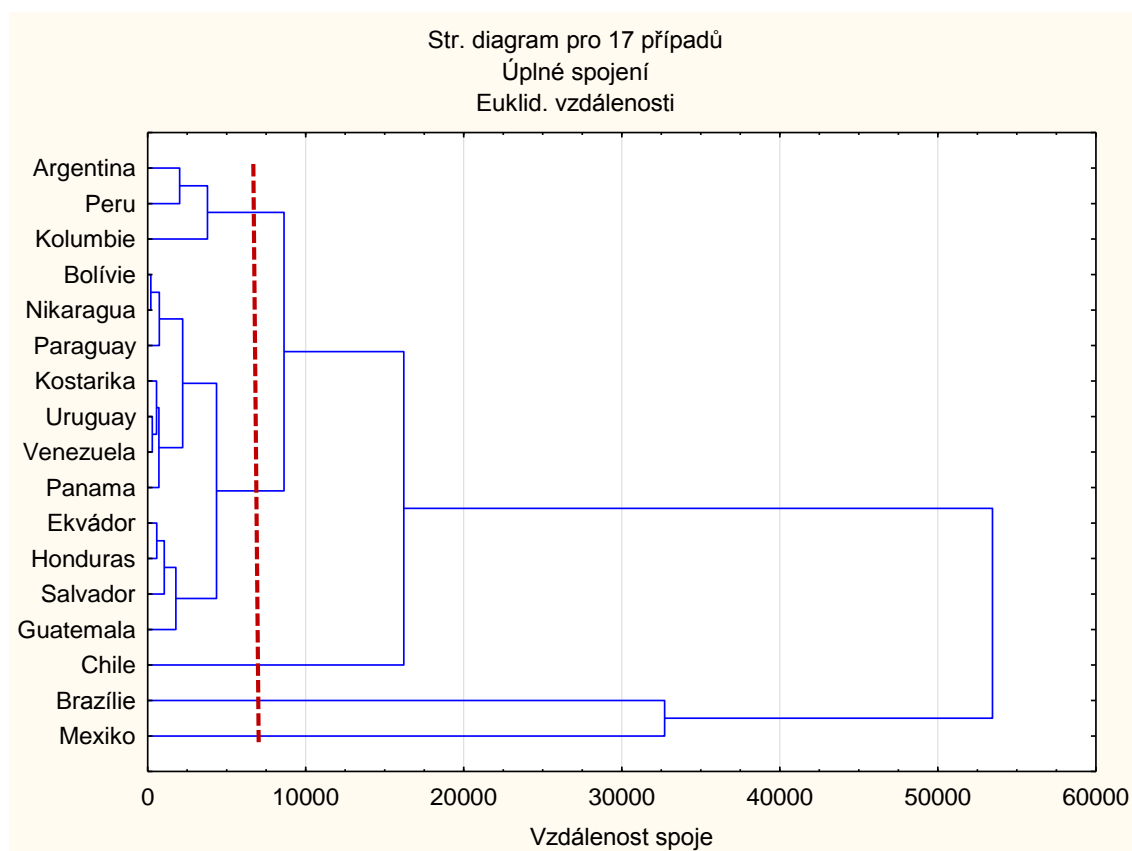
V grafu č. 5 jsou znázorněny výsledky analýzy pro rok 2010 a pozorujeme zde pět shluků. První shluk je tvořen Argentinou, Peru a Kolumbií, jejich průměrná hodnota přijatých remitencí je 2410 milionů dolarů, přímé zahraniční investice přesáhly 7,5 miliardy dolarů a oficiální rozvojová spolupráce byla 255 milionů dolarů.

Shluk č. 2 je skupinou s nejnižšími průměrnými zahraničními investicemi v roce 2010, jedná se o 1030 milionů dolarů. Průměrná hodnota přijatých remitencí je 1507,7 milionu dolarů a průměrná hodnota shluku pro obdrženou oficiální rozvojovou spolupráci je 301 milionů dolarů. Stejně jako u předchozího zkoumaného roku, je druhý shluk největším shlukem, co se týče počtu států, viz tabulku č. 2.

První dva shluky zahrnují největší množství států regionu, jelikož hodnoty posledních tří států jsou natolik odlišné a vzdálené, že každý z nich tvoří individuální shluk. Přesto však bylo zhodnoceno jako relevantní ponechat tyto státy a jejich hodnoty v analýze, jelikož složení států se v průběhu let mění.

Třetí shluk je tvořen Chile, jež vyniká velmi nízkým objemem přijatých remitencí. Ty v roce 2010 dosáhly 3 milionů dolarů, což je nejnižší hodnota

Graf 5: Dendrogram remitencí, FDI a ODA v roce 2010 pro země Latinské Ameriky (v milionech USD)

Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica

za zkoumané roky ze všech států Latinské Ameriky. Také oficiální rozvojová spolupráce plynoucí do Chile v roce 2010 byla relativně nízká, 197,5 milionů dolarů. Přímé zahraniční investice naopak patří k nejvyšším hodnotám, 15,7 miliardy dolarů.

Shlukem s nejvyšší hodnotou průměrných přímých zahraničních investic je však shluk č. 4. Jedná se o individuální shluk Brazílie, v roce 2010 sem plynulo ve formě FDI přes 53 miliardy dolarů, což je nejvyšší číslo ze všech států za oba zkoumané roky. Přijaté remittance v roce 2010 dosáhly 4 miliard dolarů a rozvojová spolupráce 453 milionu dolarů.

Tabulka 2: Výsledné shluky pro rok 2010 (v milionech USD)

Shluky	Státy	Průměrné remitence	Průměrné FDI	Průměrné ODA
1.	Argentina, Peru, Kolumbie	2410,3	7576,7	255
2.	Bolívie, Nikaragua, Salvador, Guatemala, Paraguay, Kostarika, Panama, Uruguay, Ekvádor, Honduras, Venezuela	1507,7	1030	301
3.	Chile	3	15725,2	197,5
4.	Brazílie	4000	53344,6	453,3
5.	Mexiko	22080	26083	471

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

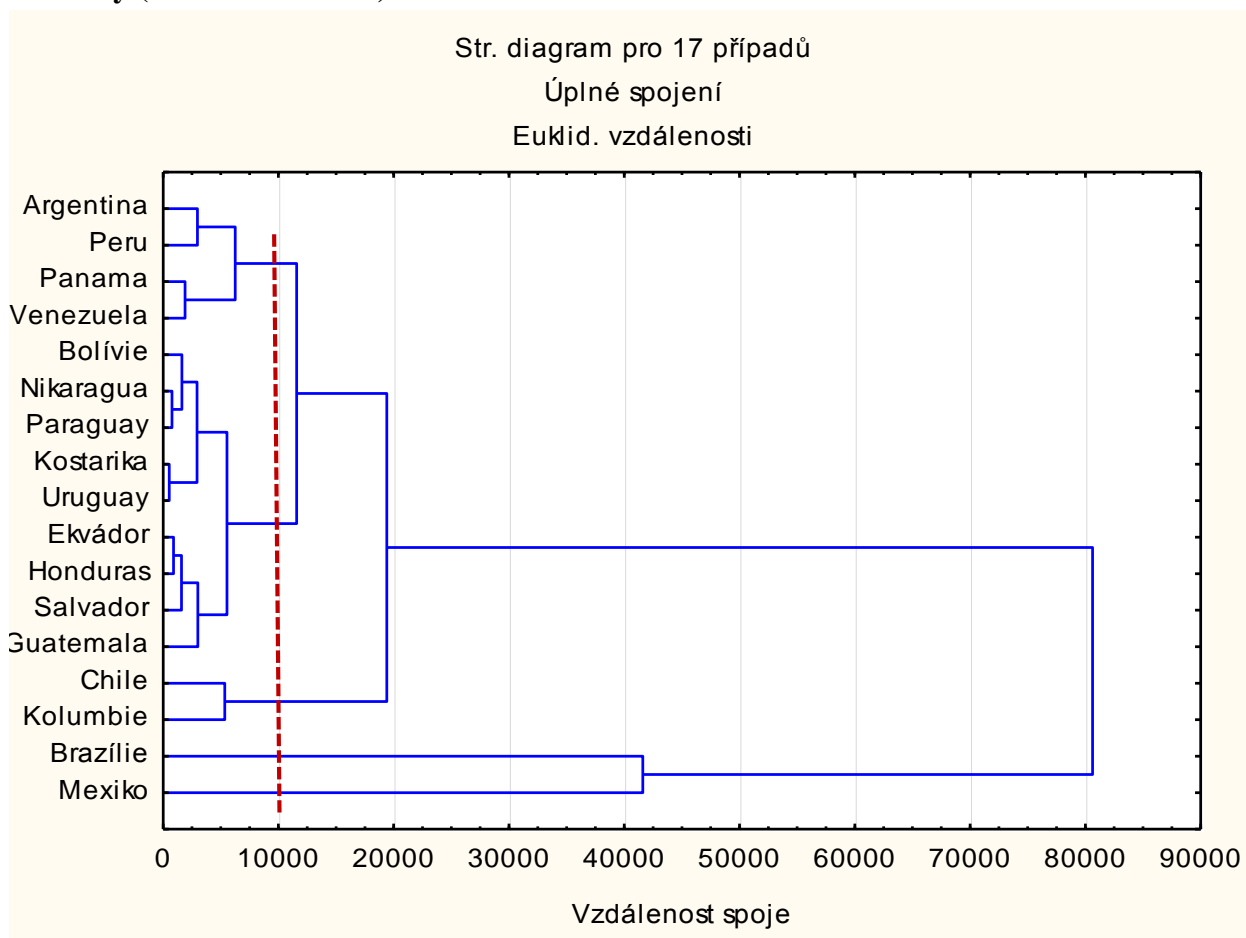
Posledním shlukem je opět skupina tvořena pouze Mexikem, které obdrželo přes 22 miliard dolarů ve formě remitencí, přes 26 miliard dolarů ve formě přímých zahraničních investic a 471 milionů dolarů ve formě oficiální rozvojové spolupráce.

Graf č. 6 ukazuje výsledky shlukové analýzy pro rok 2013, čímž přispívá k aktuálnosti hodnot indikátorů a následných výsledků. Opět bylo dosaženo pěti shluků, z nichž čtvrtý a pátý zůstává neměnný, jedná se o osamostatněné státy, Brazílii a Mexiko.

První shluk spojuje Argentinu, Peru, Panamu a Venezuelu hodnotou nejnižších průměrných příchozích remitencí, 953 milionů USD, a také nejnižší průměrnou podporou rozvoje ODA, 110 milionů USD. Hodnota průměru přímých zahraničních investic je druhá nejnižší, do zemí shluku č. 1 plyne 8145 milionů dolarů.

Druhý shluk je opět největším, co se počtu seskupených případů týče, konkrétní státy jsou uvedeny v tabulce č. 3. Remitence plynoucí zpět do regionu pro shluk č. 2 jsou v roce 2013 průměrně 2060 milionů dolarů

Graf 6: Dendrogram remitencí, FDI a ODA v roce 2013 pro země Latinské Ameriky (v milionech USD)

Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica

a podpora skrze oficiální rozvojovou spolupráci je průměrně 315,6 milionu dolarů. Ovšem přímé zahraniční investice plynoucí do těchto zemí jsou nízké ve srovnání s ostatními shluky, průměrná hodnota je 1403 milionů USD.

Třetí shluk je tvořen Chile a Kolumbií, průměrná hodnota příchozích remitencí v roce 2013 je 2293 milionů USD, přímé zahraniční investice dosáhly průměrné hodnoty přes 17 miliard USD a průměr přijaté podpory na rozvojovou spolupráci činil 465 milionů dolarů.

Čtvrtý shluk je tvořen pouze Brazílií, stejně jako v předchozím zkoumaném roce. Remitence plynoucí do státu poměrně výrazně klesly a to na 1268 milionů USD. Naopak zlepšující se investiční prostředí ovlivnilo nárůst toku

přímých zahraničních investic, hodnota pro rok 2013 je přes 80 miliard USD. Zároveň vzrostla podpora v rozvojové oblasti, a to na 1150 milionů USD.

Neměnným zůstává shluk tvořený pouze Mexikem. Velkou změnou je nárůst přímých zahraničních investic, hodnota pro rok 2013 je přes 44 miliard USD. Remitence překročily 23 miliard USD a oficiální rozvojová spolupráce nabyla finančního objemu 560 milionů dolarů.

Tabulka 3: Výsledné shluky pro rok 2013 (v milionech USD)

Shluky	Státy	Průměrné remitence	Průměrné FDI	Průměrné ODA
1.	Argentina, Peru, Panama, Venezuela	953	8145	110
2.	Bolívie, Nikaragua, Salvador, Guatemala, Paraguay, Kostarika, Uruguay, Ekvádor, Honduras	2060	1403	315,6
3.	Chile, Kolumbie	2293,3	17731,6	465,3
4.	Brazílie	1268,6	80843	1150,2
5.	Mexiko	23022,5	44626,7	560,6

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

5.4 Vizualizace shlukové analýzy

První shluková analýza byla provedena pro rok 2005 a výsledky byly zaneseny do mapy regionu, viz graf č. 7. Druhá shluková analýza pro rok 2010 je vizualizována v kartogramu na grafu č. 8. Třetí kartogram dokumentuje výsledky analýzy pro rok 2013 a je zobrazen v grafu č. 9. Srovnání těchto grafů dokumentuje okolnosti, které se udály v průběhu finanční a hospodářské krize v mezinárodním a regionálním kontextu.

Graf 7: Kartogram výsledků shlukové analýzy pro rok 2005

Zdroj: vlastní zpracování

U všech tří výstupů shlukové analýzy je výsledkem samostatný shluk Mexika, jehož hodnoty u zkoumaných indikátorů jsou velmi odlehle od ostatních států. Dalším zajímavý případ lze pozorovat u vývoje Brazílie.

V analýzách těsně po krizi se stát svými odlehlými hodnotami osamostatnil a vytvořil vlastní shluk. Vývoj obou dvou států je podrobněji okomentován v kapitole 5.6 Zhodnocení vývoje vybraných států.

Graf 8: Kartogram výsledků shlukové analýzy pro rok 2010

Zdroj: vlastní zpracování

Dalším samostatným shlukem se v analýze stalo Chile, a to v analýze pro rok 2010. V dalších zkoumaných letech bylo součástí shluků s dalšími státy, v roce 2005 s Argentinou a v roce 2013 s Kolumbií. Jedná se o země, které vykazují blízkost dat v určitých časových okamžicích, nejaktuálněji tedy Chile s Kolumbií. U obou zemí se po krizi projevil nárůst v oblasti remitencí, tedy mezi lety 2010 a 2013, stejně jako u přímých zahraničních

investic. Naopak došlo ke zmenšení rozsahu spolupráce na poli rozvoje, mezi lety 2010 a 2013 došlo ke snížení rozvojové podpory.

Shlukem s relativně malým počtem států je také shluk č. 1. V případě analýzy pro rok 2005 sem spadá Argentina a Chile, pro rok 2010 Argentina, Peru a Kolumbie. Pro nejaktuálnější rok 2013 vykazují největší blízkost dat Argentina, Peru, Panama a Venezuela. Tyto čtyři latinskoamerické země zaznamenaly mezi lety 2010 a 2013 nárůst toku přímých zahraničních investic, což znamená, že tato forma spolupráce se pro ně po krizi stala nejpreferovanější.

Největším shlukem, co se počtu případů týče, je u všech analýz shluk č. 2. Jedná se o státy, které vykazují především podobnost nízkém toku FDI. Tato forma spolupráce průměrně sice po krizi vzrostla, přesto jsou přímé zahraniční investice v nízkých hodnotách, primárně se totiž jedná o menší státy, s nižším stupněm socio-ekonomického rozvoje, jež nejsou zatím tolik atraktivními pro investory.

Při srovnání kartogramů z grafů 7, 8 a 9 lze pozorovat, že krize měla různé dopady na jednotlivé státy a jejich formy spolupráce, podle toho, jak se měnily shluky s podobností zkoumaných hodnot. V roce 2005 se vyšší blízkost dat častěji vyskytuje u geograficky a socio-ekonomicky podobných států. Obecně se dá říci, že byly shluky méně heterogenní. V roce 2010 se začínají odtrhávat jednotlivé státy a tvořit vlastní shluky, jelikož jejich hodnoty jsou odlehle a vykazují menší blízkost. Poslední zkoumaný rok 2013 ukazuje větší diverzifikaci.

Graf 9: Kartogram výsledků shlukové analýzy pro rok 2013

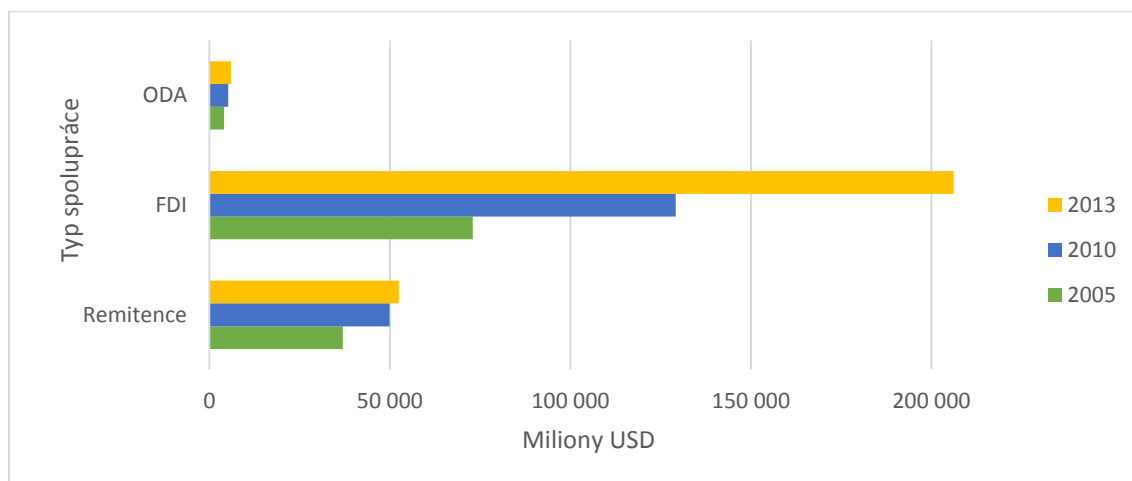
Zdroj: vlastní zpracování

5.5 Zhodnocení regionálního vývoje

K naplnění hlavního cíle, posoudit vliv krize na strukturu forem spolupráce a podpory v Latinské Americe, je trendová a shluková analýza doplněna o tuto kapitolu. Jedná se o grafické znázornění celkových výsledků pro region spolu s kontextem mezinárodního i národního postavení jednotlivých ekonomik ve zkoumaném období.

Finanční prostředky plynoucí do Latinské Ameriky před finanční a ekonomickou krizí a po ní jsou znázorněny v grafu č. 10. I zde je počítáno se třemi rozdílnými zdroji financí, tedy remitencemi, oficiální rozvojovou spoluprací a přímými zahraničními investicemi. Lze vidět, že všechny tři skupiny zdrojů byly vždy nižší v předchozím roce než v následujícím. Celkové příjmy států Latinské Ameriky z těchto zdrojů tedy do dvou i pěti let po finanční krizi vzrostly.

Graf 10: Zdroje podpory plynoucí do Latinské Ameriky

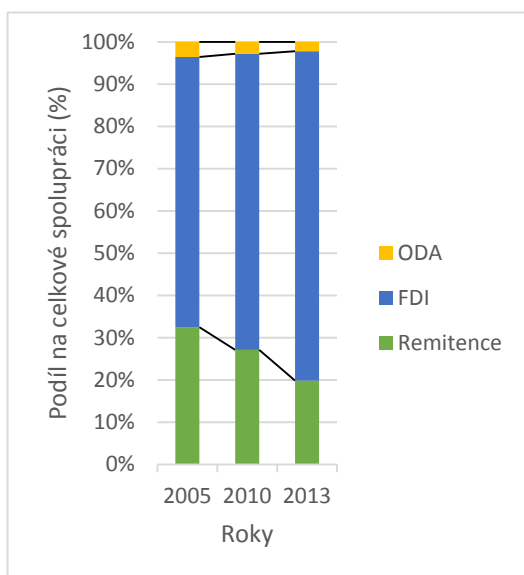
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

Struktura zdrojů se při zkoumání regionu jako celku se mírně změnila. Pokud lze sumu zkoumaných finančních zdrojů brát jakožto 100 %, mezi lety 2005, 2010 a 2013 zvětšila svůj podíl na celkových prostředcích oblast přímých zahraničních investic a naopak se zmenšil podíl remitencí a mírně také oficiální rozvojové spolupráce, viz graf 11. Regionálně došlo k navýšení

vlivu spolupráce v oblasti mezinárodních investic na úkor spolupráce v oblasti rozvojové podpory a podpory jednotlivců ve formě remitencí.

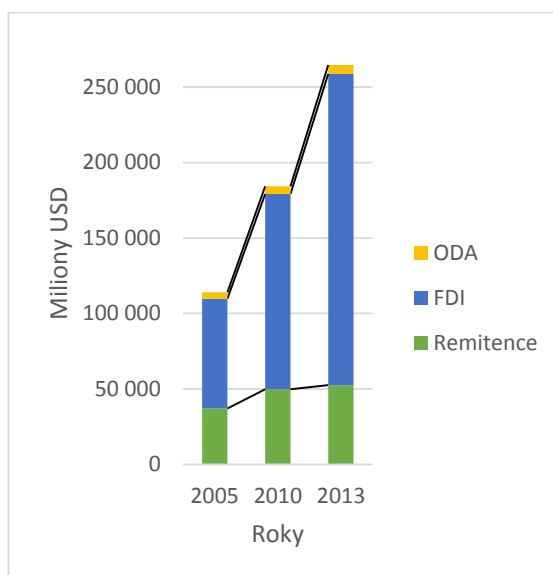
Nominálně došlo celkově k nárůstu finančních prostředků plynoucích do Latinské Ameriky. Na grafu č. 12 lze vidět, že největší rozmach byl zaznamenán právě u FDIs, tato forma spolupráce narostla od doby před krizí velmi výrazně. Mírně vzrostl i objem celkových příchozích remitencí a rozvojové podpory ODA.

Graf 11: Struktura zdrojů v Latinské Americe podle podílu na celkové spolupráci

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 12: Struktura zdrojů v Latinské Americe podle typu spolupráce

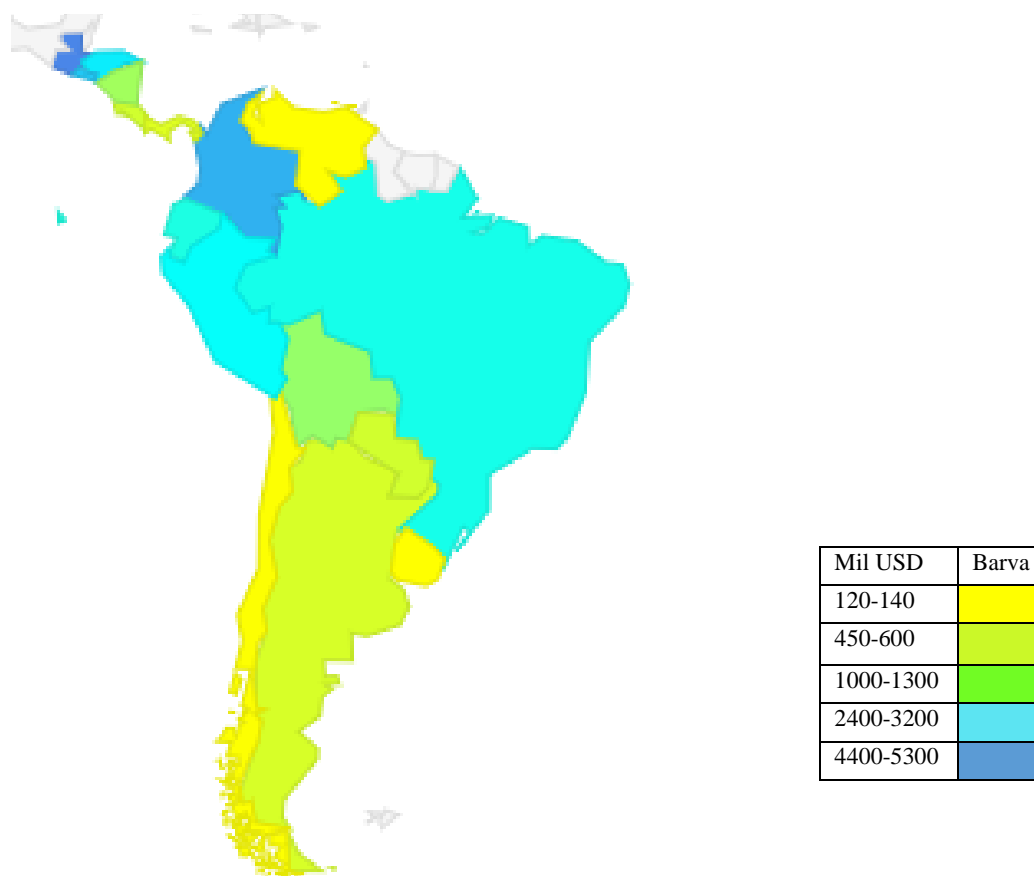
Zdroj: vlastní zpracování

Ze zkoumaných let je nejaktuálnější situace v roce 2013, tento rok byl tedy zvolen pro tvorbu následujících kartogramů za účelem názorného srovnání objemu financí v jednotlivých státech regionu po krizi.

Graf č. 13 ukazuje rozdělení států Latinské Ameriky podle objemu příchozích remitencí. Nebylo zde v tomto případě zaneseno Mexiko, důvodem je velmi vysoký příjem remitencí, což bylo okomentováno v kapitole 5.2. Znamenalo by to nižší výpovědní hodnotu a proto bylo

v tomto případě vynecháno. Velký objem remitencí je dále znatelný v Guatemale, Hondurasu, Kolumbii, Peru, Brazílii a Ekvádoru.

Graf 13: Kartogram objemu příchozích remitencí do Latinské Ameriky v roce 2013 (miliony USD)

Zdroj: vlastní zpracování

Příchozí přímé zahraniční investice pro rok 2013 jsou zaneseny do kartogramu v grafu č. 14. Nejlepší investiční prostředí je zjevně v Brazílii a Mexiku. Nejnižší hodnoty jsou zaznamenány ve státech Střední Ameriky a Bolívii, Ekvádoru, Paraguai a Uruguayi, tato forma spolupráce je zde nejméně preferovaná při srovnání se zbylými státy regionu.

Celkově se jedná o investice ve výši 206 miliard USD, z čehož více než polovina jich míří do Brazílie a Mexika. Konkrétní zhodnocení vývoje těchto dvou států následuje v další kapitole 5.6.

Oficiální rozvojová podpora je nejméně preferovaným typem spolupráce v regionu, přesto i zde jsou zřetelné výrazné rozdíly v objemu financí plynoucích do jednotlivých států. Graf č. 15 ukazuje příchozí ODA v roce 2013. Nejnižší hodnoty označené žlutou barvou vykazuje ze Střední Ameriky Panama a Kostarika, dále Argentina, Uruguay a Venezuela.

Naopak nejvíce se rozvojová spolupráce podporovala v roce 2013 v Bolívii (700 milionů USD), Kolumbii (850 milionů USD) a Brazílii (1,15 miliardy USD).

Graf 14: Kartogram objemu příchozích FDI do Latinské Ameriky v roce 2013 (miliardy USD)

Zdroj: vlastní zpracování

**Graf 15: Kartogram objemu příchodí ODA do zemí Latinské Ameriky v roce 2013
(miliony USD)**

Mil USD	Barva
5-40	Yellow
70-150	Light Green
360-570	Bright Green
700	Dark Green
850	Medium Green
1150	Blue

Zdroj: vlastní zpracování

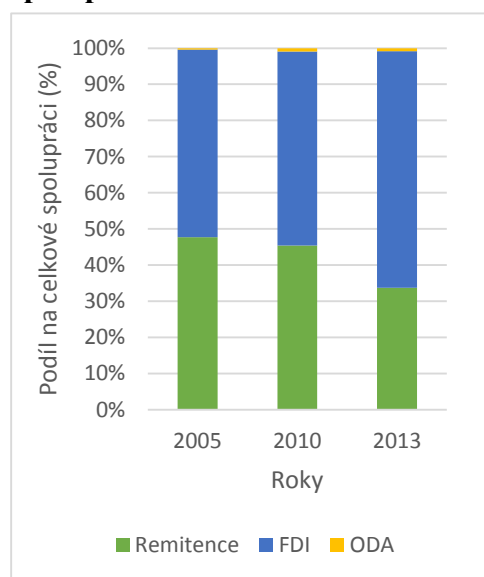
5.6 Zhodnocení vývoje u vybraných států

Struktura forem podpory a spolupráce se u jednotlivých států různí, z toho důvodu byl zvolen přístup identifikace hlavních hráčů regionu. Narůstá diverzifikace v rámci regionu, a proto je vhodné zvolit i národní pohled. Byly vybrány konkrétní případy, které mají svojí aktuální pozicí vliv na utváření kontinentu. Jedná se o Mexiko, Brazílii, Chile a Argentinu.

5.6.1 Mexiko

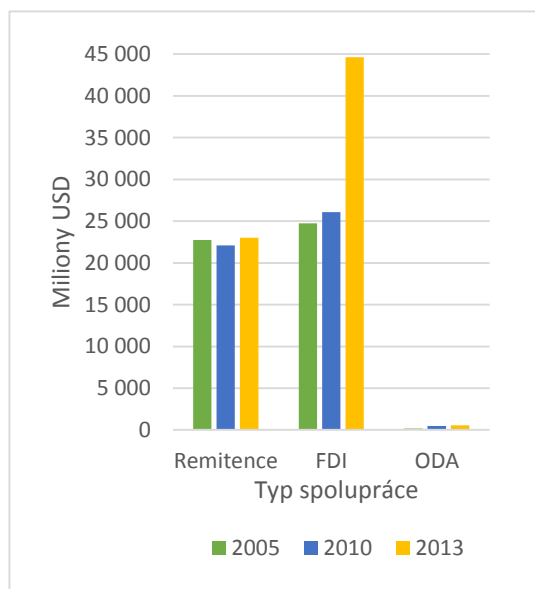
Mexiko je specifické v tom, že má nejen značný přítok investic, ale také remitencí do země. Jedná o jedinečný případ z demografického a ekonomického hlediska. Mexická imigrace do USA je silným fenoménem, což dokazují i remitence zasílané zpět do Mexika rodinám emigrantů. V roce 2013 žilo dle US Department of Homeland Security (2015) v USA 11,6 milionů residentů mexické národnosti.⁸ Podle Zonga a Batalove (2014)

Graf 16: Struktura zdrojů v Mexiku podle podílu na celkové spolupráci

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 17: Struktura zdrojů v Mexiku podle typu spolupráce

Zdroj: vlastní zpracování

⁸ Jedná se o počet oficiálně a legálně pobývajících Mexičanů v USA, reálné číslo je tedy s největší pravděpodobností vyšší.

začal počet migrantů z Mexika do USA kolem roku 2010 klesat v důsledku krize, lepších vzdělávacích a ekonomických příležitostí v Mexiku a ještě přísnější obrany hranic. Tím se tedy také dá vysvětlit mírný pokles v toku remitencí mezi lety 2005 a 2010, viz graf č. 17. Finanční a ekonomické krize se v USA výrazně dotkla stavebního sektoru, kde vysoké procento zaměstnanců pochází právě z Mexika.

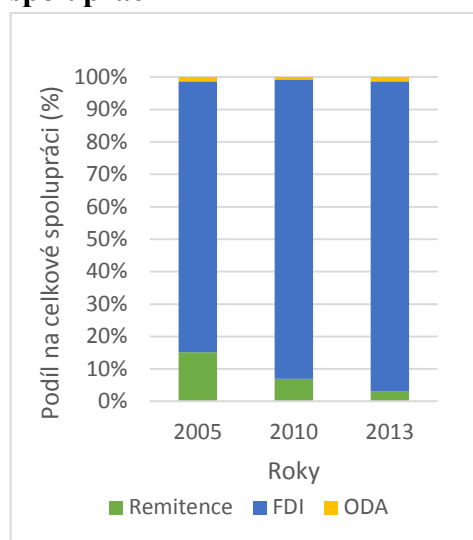
Preferovanějšími formami spolupráce se oproti tomu v roce 2010 staly přímé zahraniční investice a také oficiální rozvojová spolupráce. Rostoucí prostor pro investiční příležitosti, zlepšující se sociálně-hospodářské podmínky a nižší provozní náklady lákají zahraniční podniky k investici. V roce 2013 se jednalo o téměř dvojnásobnou hodnotu příchozích FDIů oproti roku 2005, je zde tedy zřetelná snaha o světovou tržní diverzifikaci a v důsledku toho výrazný nárůst přímých zahraničních investic v zemi. Mění se struktura spolupráce v Mexiku lze vidět na grafu č. 16, místo původního téměř stejného poměru remitencí a FDI se do popředí rozhodně dostaly po krizi FDI. Nejaktuálnější data ukazují pokles u FDI za rok 2014, podle CEPAL (2015) v důsledku rychlého růstu hodnot v přechodném roce, za kterým byl konkrétní prodej za značnou sumu.

5.6.2 Brazílie

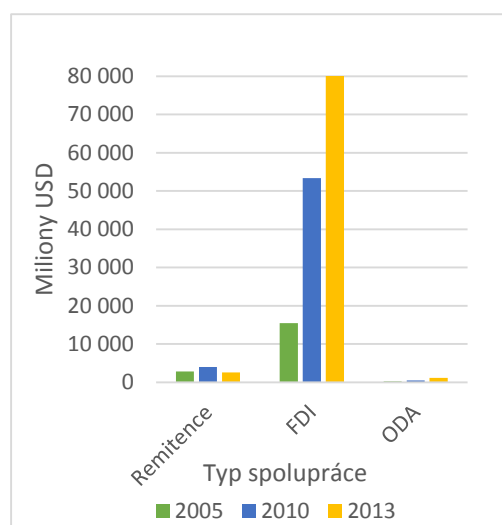
Brazílie se oproti Mexiku vyznačuje polovičním příjmem remitencí, avšak dvojnásobkem přímých zahraničních investic.

Jak lze pozorovat na grafu č. 19, přímé zahraniční investice ve zkoumaném období obzvláště vzrostly. Tato forma spolupráce se podle Bo Xu (2014) začala dostávat do popředí v důsledku stimulace zahraničního zapojení skrze privatizační proces. Podle mezinárodního měnového fondu (2015) například v roce 2011 za celou čtvrtinou investic do Brazílie stálo Nizozemsko, dále se 18 % podílely USA, 13 % Španělsko a po 5 % Francie a Japonsko. Jak lze pozorovat na grafu č. 18, svoji hlavní pozici ve zkoumané struktuře

Graf 18: Struktura zdrojů v Brazílii podle podílu na celkové spolupráci

Graf 19: Struktura zdrojů v Brazílii podle typu spolupráce

Zdroj: vlastní zpracování

Zdroj: vlastní zpracování

upevnilo po krizi právě přímé zahraniční investice. Podle WB (2015) i za poslední dostupný rok, 2014, hodnoty pro FDI narostly.

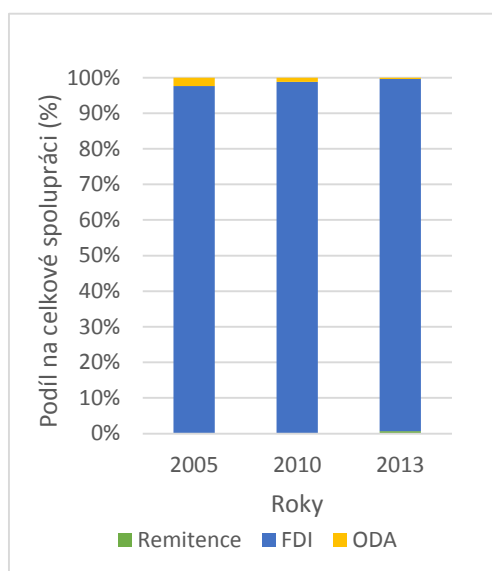
Brazílii zahrnuje Inter-americká rozvojová banka (IDB, 2015) do skupiny, u které se původní toky remitencí neobnovily, čímž vysvětluje pokles hodnot v hodnotách po krizi mezi lety 2010 a 2013. Naopak v roce 2013 došlo v tomto případě k navýšení rozsahu oficiální rozvojové spolupráce díky opětovnému rozšíření rozvojové podpory. OECD (2015) u Brazílie a dalších zemí očekává do roku 2017 nárůst podpory, často pravděpodobně ve formě zvýhodněných úvěrů a půjček.

Brazílie je zároveň nejen příjemcem rozvojové podpory, ale také narůstá její vliv jakožto dárce pomoci. Řadí se k nastupující vlně příjemců transformujících se v dárce, čímž mění globální prostředí finančních toků.

5.6.3 Chile

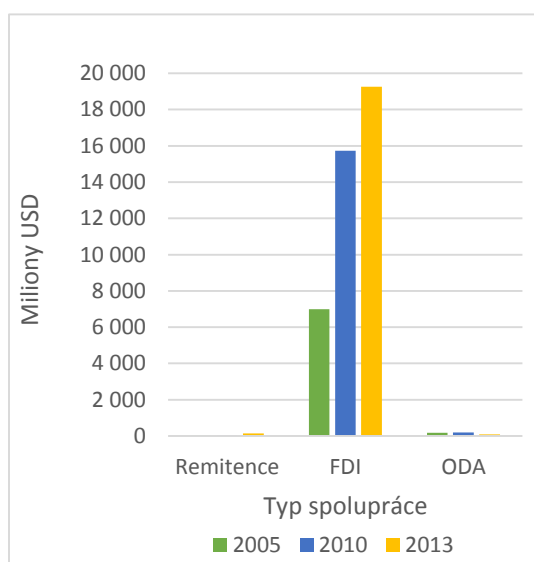
Chile mělo podle OECD (1997) historicky velmi nízkou míru integrace v rámci regionu. V průběhu 70. - 90. let byly zahraniční investice směřovány převážně do sektorů těžby a služeb, OECD do budoucna zdůrazňovala důležitost těžářského sektoru pro rozvoj mezinárodních vazeb. Ekonomicky v tomto období stát prosperoval⁹, množství zahraničních investorů v Chile narůstalo.

Graf 20: Struktura zdrojů v Chile podle podílu na celkové spolupráci

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 21: Struktura zdrojů v Chile podle typu spolupráce

Zdroj: vlastní zpracování

Jak lze vidět na grafu č. 20, ze zkoumaných forem podpory mají FDI s jednoznačně převahou ve všech třech zkoumaných letech. Podle Chilské investiční komise (CEI, 2015) měl v roce 2013 podíl 45 % v přímých zahraničních investicích právě sektor těžby, hlavními investory jsou USA (17 %), Nizozemsko (15 %) a Španělsko (10 %). Zároveň je však samotné Chile také investorem, podle Etoniru (2013) je v poslední dekádě největším

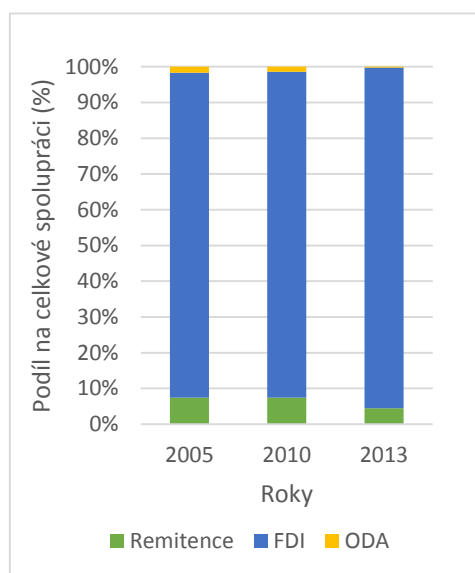
⁹ Což je dáno politickým kontextem, jedná se o období Pinochetovy vlády s liberalistickými reformami a privatizací. Např. Pang (2002) však poukazuje na to, že se jednalo o růst bez rozvoje, země tedy ekonomicky prosperovala, ale sociálně měla problémy.

příjemcem chilských investic právě Brazílie. Mezi faktory spolupráce zkoumané v této práci mají jednoznačně největší preference FDIs, jejich tok do Chile, už před krizí výrazný, se do roku 2010 zdvojnásobil a o tři roky později dále narostl, viz graf č. 21. Podle WB přesáhla v roce 2014 hodnota FDIs 22 miliard USD.

5.6.4 Argentina

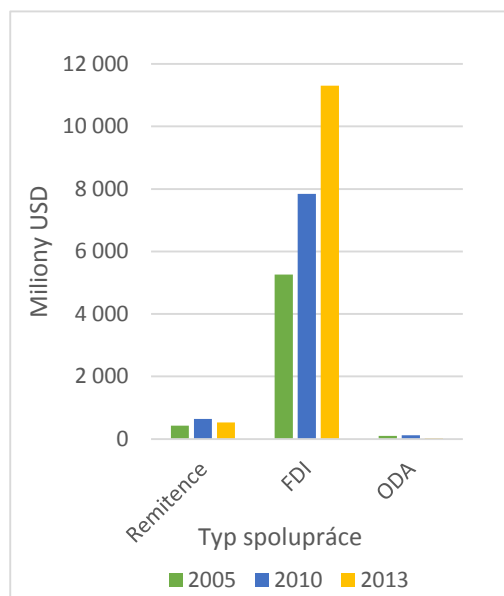
V Argentině také došlo v 90. letech k transformaci ekonomiky, čímž podle Panga (2002) došlo k privatizaci a otevření se importu zboží i kapitálu. Zároveň země zvládla překonat hyperinflaci, stejně jako např. Brazílie, a podle Chudonovského a Lopéze (2008) se stala hlavní cílovou destinací FDIs mezi rychle se rozvíjejícími ekonomikami. Ve zkoumaném roce před krizí byla hodnota FDIs poloviční oproti zkoumanému roku 2013, jak je zřetelné na grafu č. 23. V roce 2014 opět mírně poklesly v důsledku snížení

Graf 22: Struktura zdrojů v Argentině podle podílu na celkové spolupráci

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 23: Struktura zdrojů v Argentině podle typu spolupráce

Zdroj: vlastní zpracování

investic.

Graf č. 22 dokumentuje podíly jednotlivých forem spolupráce na celkové podpoře státu, lze zde vidět, že vliv spolupráce v oblasti rozvojové podpory

klesá. Na vedlejším grafu v nominálních hodnotách se ukazuje, že ODA do dvou let po krizi mírně narostla. Je to dáno tím, že oficiální rozvojová podpora dosáhla v roce 2010 celosvětově historického maxima, podle UNDP (2011) vyspělé země¹⁰ poskytly celkem finance ve výši 128,7 miliardy USD. Tento efekt je způsoben mezinárodní pozorností směrem k Rozvojovým cílům tisíciletí. Následně je však zaznamenán pokles v roce 2013. Podle tvrzení IDB (2015) obecně remitence poklesly po krizi v Mexiku a Jižní Americe a nárůst byl naopak zaznamenán ve Střední Americe a Karibiku.

Pro větší komplexnost jsou v přílohách také dodány grafy pro ostatní státy Latinské Ameriky, jež ukazují strukturu zdrojů podle typu spolupráce a její změny v letech 2005, 2010 a 2013.

¹⁰ Vyspělými zeměmi jsou míněny tzv. země DAC (Development Assistance Committee), tedy dárci (státní i nadnárodní), jež jsou ve Výboru pro rozvojovou spolupráci OECD

6 Diskuze

Hlavním cílem této diplomové práce bylo: *posoudit vliv krize na strukturu forem spolupráce a podpory v Latinské Americe na regionální a národní úrovni*. K naplnění cíle byla nejprve prozkoumána problematika v mezinárodní literatuře a výzkumech, následně byly provedeny analýzy pro potvrzení či vyvrácení hypotéz.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části byla vymezena problematika mezinárodního kapitálu v rozvojových zemích, důležitost vnějšího finančního kapitálu pro rozvojové regiony a také jeho různé formy. Kromě přímých zahraničních investic a oficiální rozvojové pomoci se teoretická část více zabývá spoluprací ve formě remitencí a jejich důsledky pro ekonomiky států. Následně jsou nastíněny okolnosti vzniku finanční a hospodářské krize, která začala v roce 2008, a podrobněji jsou rozvedeny její dopady na rozvojové regiony. Poslední podkapitola literární rešerše v teoretické části práce se zabývá vlivem krize v Latinské Americe a jejími důsledky pro remittance proudící do regionu.

Praktická část byla zpracována se záměrem potvrzení či vyvrácení hypotéz. Pro zkoumání vývoje a změn struktury a rozsahu forem spolupráce v regionu byly analyzovány příchozí remittance, příchozí přímé zahraniční investice a příchozí oficiální rozvojová podpora. Ke zjištění tendence vývoje na regionální úrovni byla využita trendová analýza. K určení dopadů krize v rámci forem spolupráce na regionální i národní úrovni byla využita metoda shlukové analýzy, která ukazuje změny ve strukturách a utváří skupiny států s podobnými tendencemi ve vývoji. Dále byla provedena komparace jednotlivých složek spolupráce pro celý region a také individuálně pro jednotlivé státy. Na základě toho došlo k identifikaci hlavních lídrů, jež utvářejí charakter celého kontinentu.

Hypotéza 1, jež zní: *: Důsledkem krize dochází k poklesu remitencí plynoucích do Latinské Ameriky*, byla vyvrácena. Předpokladem pro tuto hypotézu byla hospodářská recese a pokles zaměstnanosti v rozvinutých oblastech, ze kterých migranti posílají remitence do svých domovských států. V roce 2005 byla hodnota zasílaných prostředků necelých 37 miliard USD, do dvou let po počátku krize vzrostla na téměř 50 miliard USD a v roce 2013 dokonce 52,5 miliardy USD. Remitence tedy na regionální úrovni vzrostly, pravděpodobně důsledkem zvýšené tendence zasílat finanční prostředky do domovských států z obavy z vnějších šoků a s cílem pokrýt zvýšenou nutnost. Tato forma spolupráce byla tedy během krize a po ní více preferovaná a její objem vzrostl.

Hypotéza 2: *Důsledkem krize v rozvinutém světě dochází ke snaze o tržní diverzifikaci a tedy k nárůstu přímých zahraničních investic v Latinské Americe*, byla potvrzena. V roce 2005 došlo k přímým zahraničním investicím v regionu ve výši 73 miliard USD. Do dvou let od počátku krize dosáhly hodnoty 130 miliard USD a do pěti let dokonce 206 miliard USD, je zde zjevný nárůst spolupráce v této oblasti. Tato forma spolupráce se regionálně stala více preferovanou v době krize a po ní. Zároveň zaznamenala nejrychlejší růst ze zkoumaných forem spolupráce a stala se jednoznačně nejpreferovanějším typem, jak nominálně, tak procentuálně. Podíl přímých zahraničních investic na celkovém objemu podpory plynoucí do regionu vzrostl o 20% mezi lety 2005 a 2013, jedná se pravděpodobně o důsledek snahy o tržní diverzifikaci, jež narostla při krizi 2008 v rozvinutém světě.

Hypotéza 3, která zní: *Důsledkem krize dochází k omezení rozvojové podpory plynoucí do Latinské Ameriky a ke snížení rozsahu tohoto typu spolupráce*, byla vyvrácena. Rozvojová spolupráce v regionu mírně vzrostla, nicméně se jedná o nejpomalejší růst ze zkoumaných forem spolupráce.

V roce 2005 byla hodnota oficiální rozvojové podpory na 4 miliardách USD, v roce 2010 dosáhla do výše 5,2 miliardy USD a v posledním zkoumaném roce na 5,9 miliardy USD. Tento efekt zpomalení růstu byl pravděpodobně způsoben snížením podpory z určitých zemí v důsledku krize.

Dopady krize na region by se tedy v oblasti forem spolupráce daly shrnout následovně. Došlo k nárůstu rozsahu mezinárodní spolupráce ve všech třech zkoumaných formách. Největší a nejrychlejší nárůst byl zaznamenán pro oblast investic, naopak zpomalení a mírný růst byl zaznamenán pro oblast rozvojové spolupráce. Spolupráce na bázi remitencí nabývá na důležitosti, motorem růstu regionu jsou však přímé zahraniční investice.

Posouzení vlivu krize na zkoumané typy spolupráce na národní úrovni bylo založeno na výsledcích shlukové analýzy a komparace jednotlivých složek. Výsledky shlukové analýzy ukázaly, že krize zasáhla region ve směru nárůstu diverzifikace, kdy v průběhu zkoumaných let narostl počet shluků, u nichž se snižoval počet členů. Začaly se výrazně oddělovat konkrétní státy, jež vytvořily vlastní shluky. Z toho vyplývá, že do budoucna bude vhodné volit pro analýzy v Latinské Americe přístup na národní nebo subregionální úrovni. Celoregionální přístup, v tomto případě spíše kontinentální, bude ztrácet výpovědní hodnotu v důsledku nárůstu heterogenity.

Některé státy mají podobné tendence ve změnách struktury spolupráce. U nejvíce států v době po krizi stouply jak remitence, tak přímé zahraniční investice a rozvojová pomoc. Například ve Venezuele ale remitence poklesly, v případě Nikaragui poklesla oficiální rozvojová podpora, hodnoty pro Ekvádor ukazují ve většině případů stagnaci.

Zároveň se dá specifikovat, které státy preferují jednotlivé typy podpory a spolupráce. Státy s nejvyššími remitencemi jsou převážně ze Střední Ameriky, ale také Ekvádor nebo Paraguay. V těchto zemích je tedy motorem rozvoje příjem z remitencí migrantů. Přímé zahraniční investice mají

nejvyšší obecně státy Jižní Ameriky, ale také Kostarika či Mexiko. Mexiko a Bolívie jsou navíc zajímavým případem, jelikož hodnoty FDI a ODA jsou si relativně blízké a není u nich takový rozdíl jako u jiných států, tyto dvě formy jsou tedy preferovány zároveň a podílí se podobnou měrou na rozvoji.

Na základě komparativní analýzy došlo k identifikaci hlavních hráčů regionu, kteří utvářejí charakter regionu. Brazílie, Mexiko, Chile a Argentina jsou státy s nejvyššími přímými zahraničními investicemi, otevřenými a rychle rostoucími ekonomikami, relativně vysokým stupněm rozvoje a potenciálem globální role.

Závěry této diplomové práce přinášejí možnost pro další analýzy v regionálním rozvoji Latinské Ameriky. Zároveň mohou být závěry využity pro tvorbu politik a strategií rozvoje regionu. Řešení problematiky poukazuje na důležitost místně specifického přístupu. Také se zde otevírá prostor pro další analýzy směřující k příčinám růstu vybraných států a další aspekty, jež nebyly v práci zohledněny. Praktický přínos práce spočívá v pro problematiku zajímavém zkoumání tendencí ve strukturách spolupráce a finančních zdrojů. Jedná se o nadčasové téma, jelikož hospodářské krize jsou běžnou součástí globálních ekonomických cyklů.

7 Závěr

Finanční a následná ekonomická krize, jež započala v roce 2008, ovlivnila nejen svět rozvinutý. Přenos krize do rozvojových regionů zapříčinil změny ve strukturách spolupráce. Některé vazby oslabily, jiné naopak byly nastartovány právě krizí. Vyhnout se recesi, která pohltí celý globální systém je nereálné, je však možné posílit svoji pozici. U států vyvstává nutnost generovat vlastní finanční zdroje a úspory, čímž se eliminuje náchylnost k nestabilitě a vnějším šokům.

Latinská Amerika se stává transformujícím se regionem, kde roste důležitost zahraničních investic a na úkor toho oslabuje role rozvojové spolupráce a pomalu také remitencí. Tato tendence ukazuje, že se již nejedná o typicky rozvojový region, zároveň zde vyvstává nutnost národního či subregionálního přístupu, jelikož se ekonomicky jedná o heterogenní region. Některé země Latinské Ameriky se pomalu dostávají do popředí světové ekonomiky a tím se stávají inspirací i pro méně rozvinuté části kontinentu. Vliv regionu Latinské Ameriky globálně narůstá a dochází i k otáčení směru finančních toků, čímž se mění mezinárodní vazby.

8 Seznam použité literatury

- ABREU, Marcelo de Paiva. The Effect of the World Financial Crisis on Developing Countries: An Initial Assessment. *CIGI: The centre for international governance innovation* [online]. 2010 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: https://www.cigionline.org/sites/default/files/task_force_1.pdf
- ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza NĚMEČKOVÁ. *Rozvojová ekonomika*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2009, 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.
- AKIN, Cigdem a Ayhan KOSE. Changing Nature of North-South Linkages. *IMF: International Monetary Fund* [online]. 2007 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07280.pdf>
- ARLT, Josef a Markéta ARLTOVÁ. *Ekonomické časové řady*. Vyd. 1. Praha: Professional Publishing, 2009, 290 s. ISBN 978-80-86946-85-6
- CARLING, Jorgen. *Migrant remittances and development cooperation* [online]. International Peace Research Institute, Oslo, 2005, 2005 [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/38111/ipublicationdocument_singledocument/11e9d123-4f33-497a-a8a2-9df386993827/en/2005_01_12_migrant_remittances_and_development_cooperation.pdf
- CEPAL: Comisión Económica para América Latina y el Caribe: *Disminuye en 23% inversión extranjera directa en América Latina en el primer semestre de 2014* [online]. 2014 [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://www.cepal.org/es/comunicados/disminuye-en-23-inversion-extranjera-directa-en-america-latina-en-el-primer-semester-de>
- CIE Chile: *Foreign Investment Committee* [online]. 2015 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.ciechile.gob.cl/en/inversion-en-chile/estadisticas/>
- Cíle udržitelného rozvoje 2015-2030. *United Nations: Information Centre Prague* [online]. [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs-2015-2030/>

COHN, D'Vera, Ana Gonzales BARRERA a Danielle CUDDINGTON. Remittances to Latin America. *PewResearch Center: Hispanic Trends* [online]. 2013 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.pewhispanic.org/2013/11/15/remittances-to-latin-america-recover-but-not-to-mexico/>

ELLIS, Frank. A Livelihoods Approach to Migration and Poverty Reduction. *ResearchGate* [online]. 2003 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Frank_Ellis/publication/228593669_A_livelihoods_approach_to_migration_and_poverty_reduction/links/00b49524a93a66592c000000.pdf

Emerging Trends in Official Development Assistance: Impacts on Financing Poverty and Hunger Eradication in Latin America and the Caribbean. *UN: CEPAL* [online]. 2007 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.un.org/ga/president/61/follow-up/doha/ECLAC.pdf>

ETONIRU, Nneka. Chile presenta récord en inversión extranjera directa. *American Society / Council of the Americas* [online]. 2013 [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://www.as-coa.org/events/2013-latin-american-cities-conferences-santiago/blogs/blog-chile-2013-chile-presenta-r%C3%A9cord-en-inversi%C3%B3n-extranjera-directa>

FAJNZYLBBER, Pablo (ed.) a J LÓPEZ (ed.). *Remittances and development: lessons from Latin America*. Washington, D.C.: World Bank, 2008, xxiv, 383 s. ISBN 978-0-8213-6871-8. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=sCxYC-Y0ErIC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

Foreign Direct Investments. *UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development* [online]. 2015 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-%28FDI%29.aspx>

Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean 2012. *UN: CEPAL* [online]. 2013 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.cepal.org/en/publications/1152-foreign-direct-investment-latin-america-and-caribbean-2012>

Growth in the post-crisis global economy: Policy challenges for developing countries. *World Bank* [online]. 2014 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMINT/Documentation/23554308/DC2014-0002%28E%29PostCrisis.pdf>

GURTNER, Bruno. The Financial and Economic Crisis and Developing Countries. *International Development Policy* [online]. 2010 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <https://poldev.revues.org/144>

HEBÁK, Petr. *Vícerozměrné statistické metody*. 2., dopl. vyd. Praha: Informatorium, 2007, 271 s. ISBN 9788073330019.

CHUDNOVSKY, Daniel a Andrés LÓPEZ. Foreign Investment and Sustainable Development in Argentina. *Working Group on Development and Environment in the Americas* [online]. [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/857argentina.pdf>

Impact of remittances on poverty in developing countries. *UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development* [online]. 2011 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: http://unctad.org/en/docs/ditctncd20108_en.pdf

MARTÍN, Rafael Grande. Remesas, crisis económica internacional y desarrollo en América Latina. *Congreso Internacional 1810-2010: 200 años de Iberoamérica* [online]. 2010 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00532664/document>

MELLO, Luiz de. Foreign Direct Investment in Developing Countries and Growth: A Selective Survey. *The Journal of Development Studies* [online]. 1997 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Luiz_De_Mello/publication/215645560_Foreign_direct_investment_in_developing_countries_and_growth_A_selective_survey/links/546636df0cf25b85d17f5c81.pdf

MINAŘÍK, Bohumil, Jana BORŮVKOVÁ a Miloš VYSTRČIL. *Analýzy v regionálním rozvoji*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2013, 234 s. ISBN 978-80-7431-129-1.

NAUDÉ, Wim. How Will the Financial Crisis Impact on the Developing World and What Can Be Done About It? *United Nations University* [online]. 2009 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <https://www.wider.unu.edu/publication/how-will-financial-crisis-impact-developing-world-and-what-can-be-done-about-it>

OBSTFELD, Maurice a Kenneth ROGOFF. Global Imbalances and the Financial Crisis: Products of Common Causes. *PSE: Paris School of Economics* [online]. 2009 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: http://www.parisschoolofeconomics.eu/IMG/pdf/BdF-PSE-IMF_paper_OBSTFELD-ROGOFF.pdf

OECD Reviews of Foreign Direct Investment: Chile. *OECD* [online]. 1997 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/chile/34384328.pdf>

Official development assistance. *OECD* [online]. [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/dac/stats/officialdevelopmentassistancedefinitionandcoverage.htm>

OROZCO, Manuel. Migraciones y remesas en América Latina y el Caribe: Los flujos intrarregionales y las determinantes macroeconómicas. *SELA: Sistema Económico Latinoamericano y del Caribe* [online]. 2006 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: http://archive.thedialogue.org/PublicationFiles/Migraciones_y_remasas.pdf

PANG, Eul-Soo. *The international political economy of transformation in Argentina, Brazil, and Chile since 1960*. New York: Palgrave Macmillan, 2002, 251 p. International political economy series. Dostupné z: , http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_2/POLITICAL%20ECONOMY%20The%20international%20political%20economy%20of%20transformation%20in%20Argentina,%20Brazil,%20and.pdf

RATHA, Dilip. The Impact of Remittances on Economic Growth and Poverty Reduction. *MPI: Migration Policy Institute* [online]. 2013 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.migrationpolicy.org/research/impact-remittances-economic-growth-and-poverty-reduction>

Remittances Report 2013. *IDB: Inter-American Development Bank* [online]. 2014 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.iadb.org/en/news/news-releases/2014-06-10/mif-2013-remittances-report,10838.html>

ŘEZANKOVÁ, Hana, Dušan HÚSEK a Václav SNÁŠEL. *Shluková analýza dat. 2., rozš. vyd.* Praha: Professional Publishing, 2009, 218 s. ISBN 978-80-86946-81-8.

STOJANOV, Robert. *Remittance nebo rozvojová pomoc? Rozvojovka: Výzva pro koherenci české migrační a rozvojové politiky* [online]. 2008 [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/36-remittance-nebo-rozvojova-pomoc.htm>

The global financial crisis and developing countries. *ODI: Overseas Development Institute* [online]. 2010 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <http://r4d.dfid.gov.uk/PDF/Outputs/EnvRes/Phase-2-Synthesis.pdf>

TODARO, Michael P. a Stephen C. SMITH. *Economic development*. 11. ed. Harlow: Pearson Educational, Addison Wesley, 2011. ISBN 9781408284476.

TYSON, Judith, Stephany GRIFFITH-JONES a Dirk Willem VELDE. Post - crisis trends in private capital flows to developing countries. *ODI: Overseas Development Institute* [online]. 2014 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9110.pdf>

Yearbook of Immigration Statistics. *US Department of Homeland Security* [online]. [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.dhs.gov/publication/yearbook-immigration-statistics-2013-lawful-permanent-residents>

ZONG, By Jie a Jeanne BATALOVA. Mexican Immigrants in the United States. *MPI: Migration Policy Institute* [online]. 2014 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.migrationpolicy.org/article/mexican-immigrants-united-states>

9 Seznam grafů, obrázků a tabulek

Graf 1: Trendová analýza remitencí plynoucích do Latinské Ameriky a Karibiku v letech 2000 - 2013	24
Graf 2: Trendová analýza FDI s měřujících do Latinské Ameriky a Karibiku v letech 1990 - 2013.....	25
Graf 3: Trendová analýza ODA směřující do Latinské Ameriky v letech 1990 - 2012.....	26
Graf 4: Dendrogram remitencí, FDI a ODA v roce 2005 pro země Latinské Ameriky	28
Graf 5: Dendrogram remitencí, FDI a ODA v roce 2010 pro země Latinské Ameriky	31
Graf 6: Dendrogram remitencí, FDI a ODA v roce 2013 pro země Latinské Ameriky	33
Graf 7: Kartogram výsledků shlukové analýzy pro rok 2005	35
Graf 8: Kartogram výsledků shlukové analýzy pro rok 2010.....	36
Graf 9: Kartogram výsledků shlukové analýzy pro rok 2013.....	38
Graf 10: Zdroje podpory plynoucí do Latinské Ameriky	39
Graf 11: Struktura zdrojů v Latinské Americe podle podílu na celkové spolupráci.....	40
Graf 16: Struktura zdrojů v Latinské Americe podle typu spolupráce.....	40
Graf 13: Kartogram objemu příchozích remitencí do Latinské Ameriky v roce 2013	41
Graf 14: Kartogram objemu příchozích FDI do Latinské Ameriky v roce 2013	42
Graf 15: Kartogram objemu příchozí ODA do zemí Latinské Ameriky v roce 2013	43
Graf 16: Struktura zdrojů v Mexiku podle podílu na celkové spolupráci.....	44
Graf 17: Struktura zdrojů v Mexiku podle typu spolupráce.....	44
Graf 18: Struktura zdrojů v Brazílii podle podílu na celkové spolupráci.....	46
Graf:19 Struktura zdrojů v Brazílii podle typu spolupráce.....	46
Graf 20: Struktura zdrojů v Argentině podle podílu na celkové spolupráci.....	47
Graf 21: Struktura zdrojů v Argentině podle typu spolupráce.....	47
Graf 22: Struktura zdrojů v Chile podle podílu na celkové spolupráci.....	48
Graf 23: Struktura zdrojů v Chile podle typu spolupráce.....	48

Obrázek 1: Světové toky remitencí 2010	17
Tabulka 1: Výsledné shluky pro rok 2005	29
Tabulka 2: Výsledné shluky pro rok 2010	32
Tabulka 3: Výsledné shluky pro rok 2013	34

10 Seznam použitých zkratk

CEPAL	Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku a Karibik
DAC	Rozvojová asistenční komise výboru OECD
FDI	Přímé zahraniční investice
IDB	Mezinárodní rozvojová banka
IMF	Mezinárodní měnový fond
MNC	Nadnárodní korporace
ODA	Oficiální rozvojová pomoc
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji
UNDP	Rozvojový program OSN
USD	Americký dolar
WB	Světová banka
WTO	Světová obchodní organizace

11 Přílohy

A. Tabulka výchozích dat pro analýzy (miliony USD)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat WB

	Remittance 2005	Remittance 2010	Remittance 2013	FDI 2005	FDI 2010	FDI 2013	ODA 2005	ODA 2010	ODA 2013
Argentina	432,09	639,00	533,08	5 265,25	7 845,72	11300,98	96,18	121,12	30,15
Bolívie	337,04	953,00	1 201,34	-238,62	622,00	1749,613	643,06	740,98	699,15
Brazílie	2 805,36	4 000,00	2 537,11	15459,98	53344,63	80843	243,07	453,31	1150,17
Ekvádor	2 460,00	2 599,00	2 458,80	493,41	162,96	725,0512	225,81	157,10	147,86
Guatemala	306,66	4 232,00	5 379,07	540,00	845,60	1353,142	256,59	393,52	494,16
Honduras	1 805,19	2 655,00	3 136,00	601,06	484,84	1069,029	69,01	631,05	627,60
Chile	13,00	3,00	136,79	6 983,80	15725,20	19263,79	167,34	197,52	78,52
Kolumbie	3 345,61	4 058,00	4 449,83	10235,42	6 429,94	16199,37	620,52	901,08	852,03
Kostarika	420,00	552,00	596,40	861,04	1 850,66	3284,495	25,82	95,03	37,77
Mexiko	22 741,84	22080,00	23022,47	24740,69	26082,98	44626,69	180,48	471,05	560,60
Nikaragua	61,57	825,00	1 081,30	241,10	489,90	815,5	763,37	662,31	496,68
Panama	130,00	410,00	451,90	1 104,40	2 549,10	5053,2	26,69	128,87	6,87
Paraguay	161,30	664,00	591,04	7,30	344,10	346,1	50,65	120,76	129,46
Peru	1 440,07	2 534,00	2 707,25	2 578,72	8 454,63	9298,078	450,48	-255,92	367,55
Salvador	302,86	3 449,00	3 971,08	511,14	-113,16	242,346	204,46	283,45	171,37
Uruguay	76,74	103,00	122,75	826,63	2 191,07	3040,152	14,44	46,71	35,79
Venezuela	148,00	143,00	120,00	2 706,00	1 903,00	6927	50,30	52,74	35,40

- Záporné hodnoty u FDI ukazují, že dezinvestice převýšila investice. Pokud dojde k rozhodnutí přemístit zbytek investic neprosperujícího projektu, v následujícím roce je kapitálový tok záporný o tuto hodnotu.
- Záporné hodnoty u ODA ukazují na investiční projekty, jež neuspěly, výnosy z prodejů akcií se počítají jako záporná rozvojová pomoc.

B. Grafy struktury zdrojů v jednotlivých zemích Latinské Ameriky podle typu spolupráce

(mimo vybrané státy Argentinu, Brazílii, Chile, Mexiko)

Zdroj: vlastní zpracování

